

Tasdawit n Eebderrehman Mira Bgayet

Tamezdayt n Tsekliwin d Tutlayt

Tasga n Tutlayt d Yidles n Tmaziyt

Tazrawt n Master

Tayult n tesnilest

Asentel :

**Aglam n tmeslayt n Busemyun, aswir n
temsiseft d tesnalya**

Syur:

BELAËSEL Merzuq

S Imendad n mass:

TIDJET Mustafa

Aseggas asdawan:

2015/2016

Asnemmer

Deg tazwara , ad as-nini tanemmirt d tagaemirt i mass TIDJET MUSTUFA i d-yezgan i lmendad n tezrawt-a, alami d taggara-s, acku nelmed-d yur-s atas n tyawsiwin, d lewşayat-is iy d yefka mebla ceḥḥa, i yeswan agerruj, d tid yesan azal yer zdat mačči kan i usewjed n tezrawt-a, as-nini dayen tanmmirt i usiwsaε n lxater-ik, d akken tḥesb-iyi am mmi-k, mačči kan d anelmad-ik.

Tanemmirt s uεemmur mebla ceḥḥa i yiselmaden n tesga n tmaziyt akken ma llan, mebla ma nettu inelmaden n tsedawit n Bgayet i merra.

Ad snemray dayen mass BELḤAJ Moḥand, i yi-d-ifkan afus n tallelt deg tsastant n unnar, d wid i d-yefkan afus deg usewjed n tezawt-a ama s leqrib ama s lebeid.

Merzuq

Abuddu

Ad buddey leqdic-a i baba i yellan dima ittakk-iyi-d tabyest i wakken ad kemmley leqraya-w, as-iniy lxir-ik d awezyi ad tettuy, ad t-buddey i yemma i yittayen yal ass deawi n lxir, i watmaten-iw d yisetma yal wa s yisem-is.

Ayawas

Tazwert tamatut10

Asewzel.....11

Aḥric amezwaru: tasnarrayt

1)tamukrist.....13

2)turdiwin13

3)afraṅ n usentel13

4) iswi n leqdic13

5) asissen n temnaḍt14

6) asissen n yimsulya15

7) asissen n wammud16

8) tarrayt n unadi17

9) tarrayt n uḡlam19

10) uḡuren i d-muḡrey deg tezrawt19

Aḥric wis sin: tamsiselt

Tazwert21

1)tamsiselt tagsusrant21

1-1)anagraw aniyri	21
1-2)anagraw argalan	22
1-2-1)anadi yef yimesla	23
1-2-2)aglam n yimesla	24
1-2-2-1)aglam ilmend n wamek yella wugur	24
a)tizenzayin	24
b)tiggayin	25
1-2-2-2) aglam ilmend n yinzizen n tayect	25
1-2-2-3) aglam ilmend n yigmmamen-nniḍen	26
a) Tiganculwiyin	26
b) Tinezranin	27
c) Tismamayin	27
d) Tufayin	28
1-2-2-4) tirgalin-nniḍen	28
a) Timidisin	28
b) Tizegniya	29
1-2-3) tussda	29
2) tamsiselt tudsant	30
2-1) tamsertit	30
2-1-1) tamsertit yer deffir	30
2-1-2)tamsertit yer zdat	31
2-1-3)timserta tibruyanin	31
2-1-4) anṭaḍ n tuffayt	31

2-1-5) tamsertit s teyrit	31
2-1-6) tamsertit s tsusmi	32
2-2) anufu	32
2-3) tuksa n talyit s tfeḍli	32
3) Tasnimeslit	33
Taggrayt.....	34

Aḥric wis kraḍ: tasnalḃa

1)tiskar tinismanin	36
1-1) isem	36
1-2) ticraḍ n yisem	37
1-2-1) ticraḍ tigejdanin	37
1-2-1-1)tawsit	37
a)isem amalay	37
b)isem unti	37
c) azal n tenmegla gar umalay d wunti	38
1-2-1-2) amḍan	39
1-2-1-3)addad	40
a)Asiley n waddad amaruz	41
b)Tiwuriwin n waddad amaruz	43
1-2-2)ticraḍ tisuddimin	43

1-2-2-1) isem amyagan	43
1-2-2-2) isem n umeskar	44
1-2-2-3) isem n wallal	44
1-2-2-4) arbib	44
1-2-3) ticraḍ timazzayin	45
1-2-3-1) arbib ameskan	45
a) arbib ameskan n tizin	45
b) arbib ameskan n ubdar	46
c) arbib ameskan n tiḍent	46
1-2-3-2) amqim n wayla	47
2) tiskar tinemyagin	49
2-1) ticraḍ tigejdanin	50
2-2) ticraḍ tisuddimin	54
2-2-1) asway	54
2-2-2) attway	55
2-2-3) amyay	55
2-3) ticraḍ timazzayin	56
2-3-1) tizelyiwin n tnilla	56
2-3-1-1) asezwer d usedffer-is	57
a) deffir n umyag	57
b) sdat n umyag	58

2-3-1-2) talya-s	58
2-3-2)imqimen iwsilen	58
2-3-2-1) imqimen iwsilen usriden	59
2-3-2-2) imqimen iwsilen irusriden	59
Taggrayt	60
Tagrayt tamatut	62
Ummuy n yidlisen.....	65
Tijentaḍ	
Ammud	
Ammud.....	67
Askal 07.....	68
Askal 08.....	75
Askal 02.....	82
Askal 03.....	116
Askal 01.....	124
Askal 04.....	126
Askal 05.....	129
Askal 06.....	131
Lhijra n 58.....	136
Lmujahid.....	172

**Tazwert
tamatut**

Tazwert tamatut

Tamaziyt d tutlayt i ssawalen deg Tefriqt Ugafa , maca yal tamnađt tesaə tameslayt i tessawal, tebđa d tantaliwin, taqbaylit, tacawit, tamzabit, tarifit, tacełhit, d tantaliwin-nniđen.

Leqdic-nney, yerza tantala tacełhit, deg tyiwant n Busemyun, ayir n Lbayyed.

Tazrawt-a tekcem deg tayult n tesnilest tagelmant, d tussna i d-ilehhun d tutlayin “ *tasnilest leqdic-is amezwaru d aglam, d usegzi n twuriwin yellan deg tutlayt*”¹ (Chiss ;1977 : 07).

Ađas n tezrawin i imuggen yef tutlayt n tmaziyt, ladya yef tentala taqbaylit, maca tantaliwin-nniđen ur d-lint ara ađas n tezrawin fell-asent, yef waya i d-nefren tameslayt-a n Busemyun, acku ulac akk tazrawt yemmuggen fell-as. Imi tizrawin-a səant azal d ameqqran deg uđraz n tutlayt, d usnerni n umawal-is, d tifat n wuguren yellan deg-s, d usdukkel n tantaliwin-a iwakken ad d-tuyal d tutlayt i nezmer ansemres deg yal tayult, ama deg taywalt, deg tsekla, ney deg unadi ussan sumata.

Tazrawt-a terza aglam n uswir amsislan d uswir n amselyan, tebđa yef sin yeđricen, ađric amezwaru yerza tamsiselt, deg-s ad d-neglem anagraw aniyri d unagraw argalan, d yittewlen n yal imesli d wazal-is amsislan, syen ad nēddi yer temsertit, ad nzer amek i ttbeddilen yimesla mi ara mlilen. Deg uđric wis sin ad d-nzer talya n snat tayunin tigejdanin, i yellan deg tutlayt n tmaziyt, isem d umyag, d wayen yeqqnen yer-sen d wayen i asen-id-yezzin, ama d ticrađ tigejdanin , ama d ticrađ timazzayin ney ticrađ tisuddimin.

¹ « la linguistique Avec sa première tache, qui est de décrire et expliquer le fonctionnement des langues »

Asewzel i nesseqdec deg tezrawt

Md : amedya

Nt : unti

MI :amalay

Ud : udem

XX: targalt tussidt

Arg: ar tagara

Umuy n yizamulen

[] : tira tamsislant

//: tira tasnislant

« » : tasuqilt yer tmaziyt

RRR : tira imalen, d ayen i d-wwiy seg wammud ney seg yidlisen

+ : asddukkel

= : agemmuḍ

Ahric amezwaru :
Tasnarayt

Tasnarayt

Aħric-a, deg-s tamukrist n usentel-nney d usbeddi n turdiwin i yellan d tiririt yef yisteqsiyen n tmukrist. Syen, ad nēddi yer wayen i ay-yeğğan ad d-nefren asentel-a d yiswi n leqdic-a, d ugemmuđ i nebya ad naweđ. Deg uferdis-nniđen, ad d-nsissen tamnađt d yimsulya d wammud i d-nejmeε. Xer taggara, ad d-nemmeslay yef wamek i d-nexdem tasastant-nney d wamek ara tt-nesleđ, ad tt-nfak s wuguren i d-nmuger deg tezrewt-a.

1) Tamukrist

Tameslayt n Busemyun, ur tettwassen ara ađas, yef waya neeređ ad d-neglem tantala-a, imi aglam n tantala s krađ n yiswiren-is d ayen yellan d ameqqran, ur nessawađ ara ad t-id-nexdem deg tezrawt n lmastar, nefren aswir n temsiselt d talya n umyag d yisem.

2) Turdiwin

Tameslayt-a, am nettat am tmeslayin-nniđen n tmaziyt, deg uswir n tseddast ur temgarad ara, maca tezmer ad temgired deg yiswiren-nniđen, am temsiselt d kra n yittewlen deg talya .

3) Afran n usentel

Ferney asentel-a acku ulac ađas n tezrawin fell-as, rnu yer-s, tamussni i seiγ deg temnađt ideg ssawalen tameslayt-a, yefka-yi tabyest akken ad d-ruħey γur-s, acku ttekley ad afey afus n tallelt dinna. D tagnit ur nettunefk ara akk i yinelmaden, dayen s leqdic-a ad issiney tantala-nniđen (tachelhit), d tin ara d-yesselhun wa ad d-yesnernin timussniwin-iw deg tutlayt n tmaziyt, acku timusniwin i seiγ rzant s tuget tantala taqbaylit.

4) Iswi n leqdic

Leqdic-a, di tazwara yusa-d akken ad nkemmel i tezrawin yellan yakan, d ulday n ubrid i yinelmaden-nniđen i wakken ad d-ilint tezrawin berra n tentala taqbaylit, acku tugget n tezrawin i imuggen rzant taqbaylit kan, rnu yer-s asnerni n tutlayt n tmaziyt, d unadi yef lhala n tmaziyt anda tella akken ad d-nzer iyeblan ideg tella, syen, ad d-nnadi tifat. D usebyen n tentaliwin yellan deg tmaziyt.

5) Asissen n temnađt

Deg uferdis-a, ad nessisen tamnađt-a ilmend n tayulin yemgaraden, seg-sent tarakalt, tagnawt, imezday d leqdicat-nsen, idles d umezruy.

Tayiwant n Busemyun, tezga-d deg unzul amalu n Lezzayer, tuttuyal yer ugezdu n Lbeyyed, tebæed fell-as s 160 Km, teqdeε-itt-id seg ugafa tayiwant n Clala, seg unzul tayiwant n Lebnud, seg usammer tayiwant n Lebyed Sidi Cix, ma seg umalu tayiwant n Eesla.

Tezga-d Busemyun gar snat n tseddarin n ujerrid n tehri 33°, 32°, elayet yef yilel s 1148 m, tlul-d deg yirebbi n sin yidurar, adrar n Tamedda seg usamer, i yeelayen s 1989m, d udrar n Tanut seg umalu, i yeelayen s 1932m, tesæa 584,82 Km², ma d imezday wwden 5000 deg lehşab n 2008.

Tayiwant n Busemyun, tettwassen s leqser aqdim, ney ayrem akken i as-qqaren yimezday-is, d yiwen n leqser i d-yeggran seg sebæa leqsur i yellan zik, qser Wlad Musa, qser Wlad Eli, qser Wlad Sidi Mhemmed, qser Wlad Sidi Sliman, qser Nggit, qser Wlad Eisa, qser Ayrem, i d-mazal ar tura.

Tuget n yimezday, xeddmn deg tfellaht d trebga n lmal. Tayiwant-a, tesæa azal n 90 H n wakal n tfellaht, 145 n tebhirin (ttezzun deg-sent rremman, lxux, tizurin) ukkuzet n lwahtat (lwahta n Nxila, lwahta n Ein Begda, lwahta n Wlad Msisa, d lwahta n Sridinya) deg-sent 24000 n tezdakin, ma dayen yerzan ttrebga n lmal, yur-s 14650 n wulli, 600 n tyetten, 50 n testan. Lyella n tfellaht, d ayen i d-yettqiddin kan i wuči n yimezday. (Inefkan-a d ayen i d-uwiş seg texxamt n tfellaht n tyiwant n Busemyun, jemæey-ten-id deg tsestant n wannar)

Ma deg tmeslayt n yal ass, imyaren ssawalen tamaziyt d taerabt, d kra n trumit, acku tuget deg-sen unagen deg temzi-nsen yer Fransa, ma d ilmezzen d temyarin ssawalen s tmaziyt d taerabt. Ad neg tamawt, timura i d-yezzin i temnađt-a, ssawalent s taerabt, anagar nettat i yeqqimen tessawal s tmaziyt, aya yettuyal yer umezruy n temnađt-a, acku llan zedyen deg uyrem alami d aseggas n 1985. Mi llan zedyen deg uyrem aqdim, sean asađuf i d-yeqqaren d akken d awezyi yef waeraben imeksawen ad d-sersen iqidunen-nsen tama n uyrem-nsen, ilaq ad d-yili yebæed yef uyrem s 15 km, yef waya i teqqim temnađt-a n Busemyun ur tettwaerreb ara, acku ur ggin ara aeraben ad xelden yid-sen.

Tagnawt-n sen d tasehrawit tattellit, deg tegrest semmDET mliH; drus n ugeffur i d-yekkat, deg unebdu d ayamac, d ayurar. Ma d tifesniwin n lhamu, d tid yemgaraden mliH gar yid d wass, ttsubunt-d ddaw n yilem deg yid, ma deg wass ttawDET yer 40° n tseddarin. Aya yekka-d seg lexsaH n yimyan d yisekla.

Ma d tamdint n Busemyun, d tamerkantit deg tbedlin, deg wayen yerzan aselmed d tyuri, tesea sin yiyebazen imenza d yiwen uyerbaz alemmas d yiwet n tesnawit, deg tayult n waddal tesea yiwen n wannar n ddabex n ugar d snat n tzeywa n waddal, ma deg yidles tesea axxam n yidles, d uyrem, ayen umi qqaren leqser aqdim.

Deg wayen yerzan amezruy, izuran-is wwten alami d tallit send amezruy, isebgan-it-id isunay i yellan yef yibladen, i yettuynen yer yimezday imezwura i yellan deg temnaDT-a seg send amzeruy, isunay-a llan di Xenq Mzab, i yellan deg ubrid i yeqqnen Busemyun d Clala, sunyen deg-s ayen yecban tizerzart. Leayeb i yellan deg ubrid n Sidi Sliman, Hasi Gwared deg ubrid yeqqnen Tazina d Arbut, sunyen amek i ttseyyiden ilfan. Isunay-a, d wid yesean azal d ameqqran deg umezruy n temnaDT-a.

Ilmend n yimezday, deg tallit n lislam tamnaDT-a tella qqaren-as Wad Lešnam, imir tuyal Wad Šfayeh. Asmi i d-iedda lwali ŠaleH Busemyun, si temnaDT-a, deg ubrid-is yer uxxam n Rebbi, yufa-d imezday n leqsur ttayen yef tliša n wakal d tregwa n waman, yeqqim dinna i wakken ad yefru taluft-a, syen yuyal yisem n temnaDT-a Busemyun.

6) Asissen n yimsulya

Imsulya i d-ferney seg temnaDT n Busemyun, d wid mazal ttfen deg tmeslayt-n sen, d tin i ssawalen yal ass deg uxxam-n sen, d warraw-n sen, acku send ad d-xedmey yid-sen tasastant-iw, lliy zriy-ten deg uxxam-n sen, llan eerden-iyi cciy yer-sen, imi zriy ssawalen s tmeslayt-nni gar warraw-n sen, ferney-ten-id, i wakken ad d-xedmey yid-sen tasastant-iw, tafelwit-a d asissen n yimsulya-a.

Amselyu	Leemer-is	Tuzuft-is	Axeddim-is	Tamawt
Belhağ Muhammed	56 iseggasen	Awtem	Yeffey s asgunfu	yella d aselmad n taerabt d tmaziyt

A Mağid	47 iseggasen	awtem	Yeffey s asgunfu	/
G Ṭaher	81 iseggasen	awtem	Yeffey s asgunfu	Yella ixeddem di Fransa
S Bacir	73 iseggasen	awtem	D afellaḥ	/
F . H	67 iseggasen	tawtemt	Tameṭṭut n uxxam	/
L . DH	71 iseggasen	tawtemt	Tameṭṭut n uxxam	/

7) Asissen n wammud

Ammud i d-jemæy syur yimsulya yellan deg felwit, isental rzan aya:

Azetta d talayt

Jemæy-t-id yer snat n temyarin deg uxxam-nsent, imi llan ærden-iyi yer uxxam-nsen, i wakken ad d-ẓrey tiyawsiwin i sen-d-yeggran seg uzeṭṭa, acku tawacult-a zik llan ttidiren s uxeddim n uzeṭṭa, dya mi neqqim, rġiy alami neswa lqahwa, teqqim-d temyart-nni, steqsey-tt yef şehḥa-s, d wamek llan warraw-is, dya tuyal tettmeslay yid-i melba akukru, syen bdiy ad s-ttakey isteqsien yef wamek i txeddem zik azeṭṭa. Ma d tamyart-nni i yi-d-yuwin awal yef talayt, mlalay-tt-id deg ṭhanut, tusa-d akken ad teqḍu, imi sellmey fell-as, yenna-as bab n ṭhanut belli nekk d aqbayli, tefreḥ yis-i aṭas, tesseqsa-iyi-d yef wacu i xeddmey dinna di tmurt-nsen, nniy-as a ttnadiy win ara d-yemmeslayan yef kra n leqdic yellan xeddmen-t zik, dya tenna-yi-d ad k-d-mmeslayey yef taleyt. Neṭṭef abrid s axxam-is, mi newweḍ nufa amyār-is zdat n tebburt n uxxam, yesterḥeb yis-i, nekcem s axxam, tebda a d-ṭhekku yef zik mi tella txeddem taleyt d umyar-is yellan yettawi yesnuzu ayen i d-txeddem.

Tamacahut n Ḥmu yimlul Talya timlul

D tmacahut i yettwassnen deg yidles aṣerfan n temnaḍt-a i d-yeḥka yiwen n urgaz yellan yessen aṭas n tmucuha i yelmed yer yimyaren n zik, imi nemlal tameddit, neqqim a nettqessir, dya ssutrey-as ad d-yeḥku yiwet n tmacahut. Yebda a d-iḥekku. Yewwi-iyi-d ukuzet n tmucuha. Syen, ferney-d yiwet seg-sent acku deg-s akk ayen i ttnadiy deg tezrawt-iw.

Lheğret, yiwet n tedyant yeḍran deg lweqt n Fransa

Tadyant-a, yeḥka-yi-tt-id yiwen n umyar, d akken mi lliy ttqessirey d yilmezyen n temnaḍt-a, xedmey-d tamussni d yiwen yilemzi, mi s-sfhemey d acu i xeddmey, yenna-yi-d yella dada, yezmer ad k-d-yeḥku yef yiwet n tedyant teḍra zik-nni, dya nruh srid yer dadda-s, nufa-t di lqahwa, yenna-as mmi-s d acu i ttnadiy, yeḗjeb-as rray, d akken netta yella d agrawliw deg tegrawla, yuwi-aḡ s axxam-is, yebda iḥekku-d mebla aḥbas, yemmekta-d ussan n zik .

Taqstirt gar sin n yimdukal

Deg yiwen yiḍ, yusa-d umeddakkel n urgaz-nni wuyur lliy gganey. Seld mi nečča imensi, neqqim nettqesir, dya fursey tagnit skelsey acu i d-qqaren. Iwin-d awal yef ddunit n yal ass, axeddim, tagnawt, tamaziyt d temsal-nniḍen.

Semgardey isental n wammud-iw akken ad mgirdent tagnatin n usiwel, s wakka ad d-ssiwḍey ad d-jemḗey akk ayen yellan deg tmeslayt-a deg wayen yerzan tasnilest. Acku akken i tettbeddil tagnit n usiwel d usentel, ttbeddilent talḡiwin n usiwel.

8) Tarrayt n unadi

Anadi-iw, yebna yef tsestant deg unnar d tyuri n yidlisen.

Deg tazwara, xedmey send tasestant, anda rziy yer unnar, ufiy imezday n temnaḍt-a ssawalen s tmaziyt, d ayen i yi-yeğğan wehmeḡ amek i d-qqimen yimezday n tyiwant-a ssawalen s tmaziyt, ḡas akken tyiwanin i as-d-yezzin ssawalen akk s taerabt, ufiy d akken tameslayt-a tuwid ad xedmey fell-as tazrawt.

Syen swejdey-d isteqsiyen ara d-fkey i yimsulḡa, heggay-d allalen n usekles i wakken ad skelsey ayen ara iyi-d-inin.

Mi uḡaley yer unnar, rziy yer tyiwant, anda i yesterḥeb yis-i uselway n tyiwant, jemḗey-d akk isalan yef temnaḍt-a, yal tikkelt ad ruḥey yer umḍebber n tayult ideg seiḡ isteqsiyen, ttawiy-d s ḡur-sen ayen i ḥwaḡey, syen ruḥey qessrey d yimezday, ama d imyaren, ama d ilmezyen, llan wid i yi-iḗerḍen, ččiy deg uxxam-nsen, fursey tagnit i wakken ad zrey amek ssawallen s tmeslayt n yal ass.

Syen ferney-d imsulxa ara yi-d-yemmeslayen yef yisental i d-swejdey, ttfey-d yid-sen ttiead.

Ruhey yer yiwet n temyart, nniy-as: hder-iyi-d yef wamek i txeddmem azeṭṭa, segmi ara tellsem ulli alama tuyal taḍuṭ-nni d talaba, teqqim tḥekku-iyi-d yiwet yiwet, yal tikkelt ad as-fkey asteqsi d amecṭuḥ akken ur tettsusum ara, acku, d tameslayt i ḥwaḡey yur-s, mačči d amek i xeddmem azeṭṭa.

Syen rziy yer yiwen n urgaz, yuwi-yi-d ukuzet n tmucuha i yellan deg yidles n temnaḍt-a. Skelsey akk ayen i yi-id-nnan yimsulxa, uriy-t d tifyirin tiwezlanin, akken i tent-id-nnan.

Maca mi bdiy tayuri n tefyar-nni ay uriy, ufiy-d ugur d ameqqran, acku ur ssiney ara mlih tacelhit. Ruhey yer yiwen n ccix yellan yesyaray tamaziyt di tyiwant-a, yessefhem-iyi-d tifyar ur gziy ara, ikemmel iεawen-iyi deg tira n tefyar-nni acku yella wanida yeweer ad d-ferdeḡ gar tayunin n wawal, rniy ssutrey-as ayen i yi-ixuṣṣen d wayen ur ufiy ara deg wammud i d-jemeeṣ. Yesfaq-iyi-d i kra n temsal i wumi ur rriy ara ddhen-iw yur-sent, yerna yefka-yi-d kra n lewṣayat yesεan azal d ameqqran deg tesnilest d temsiselt n tmeslayt-nsen acku netta yella yessen mlih tameslayt-nsen. Akken ur ttettuy ara ayen iyi-d-yenna uselmad-a, lliy seklasey akk ayen i nhedder lwahid, akken yal mi iyi-yeεreq unamek n wawal ney n tefyirt, ad uḡaley yer usekles-nni i xedmey

Maca, mi εawdey tayuri i wammud i d-uwiy, ufiy-t ixuṣ, ama deg wawalen yellan deg usget, ney deg waddad amaruz, d kra n yismawen isuddimen am yisem n umeskar d yisem n wallal. Xef waya, εawdey uḡaley yer unnar, akken ad d-rnuṣ ayen i yi-ixuṣṣen. Tikkelt-a, ruhey yer yiwet n tamyart, tuwi-d awal yef taleyt, d yiwen umyar i yi-d-yehkan yiwet n tedyant teḍra deg tallit-nni n Fransa. Xer tmeddit, neqqim neawez deg yid, fursey tagnit, skelsey taqessert n sin yimddukkal, i d-yuwin awal yef ddunit n yal ass.

Deg wayen yerzan tayuri n yidlisen, di tazwara yriy kra n yidlisen yef tesnarrayt, d wamek xeddmem tasastant deg unnar, yis-sen i d-swejdey iman-iw. Syen, uwiy-d idlisen yeqqnen yer tayult n tezrawt-iw, idlisen n tesnilest tagelmant, kksey-d timiḍranin, d tnektiwin d wayen i d-nnan yimazrayen , yis-sen ara d-gelmey tameslayt i d-uwiy, rniy uwiy-d kra n tezrawin yettwaxedmen yef uglam n tmeslayt, akken ad zrey amek i gellmen tameslayt.

9) Tarrayt n ugram

Tarrayt i smersey deg tezrawt-a, d tin n MARTINET André, tarrayt tawurant, acku tazrawt-nney terza aglam, d tagi i d tarrayt iwulmen i leqdic n ugram, swayes i nezmer ad d-nessiweḍ yer yiswi-nney, rnu yer-s tuget n tezrawin i yemmuggen, smersen tarrayt-a.

Leqdic-a, d asemres n wayen i d-kksey seg tyuri n yidlisen, (tarrayin, tinektiwin, timiḍranin) yef wammud i d-jemæy seg unadi deg unnar.

Tazrawt-iw, terza aglam n uswir n temsiselt, d uswir n tesnalya. Deg uswir n temsiselt bdiy s ugram n unagraw n teyra, fkiy-d tabadut-nsen, syen uriy-d ayen i d-nnan yimussnawen, fkiy-d imedyaten seg wammud i d-jemæy.

Syen ædday yer unagraw n tergalin, kksey-d akk imesla yellan deg tmeslayt-a, yal imesli fkiy-d fell-as amedya seg wammud-iw, xedmey-asen tasleḍt, sisemley-ten ilmend n yittewlen-nsen uzzigen. Syen, ædday yer temsiselt tuddist anda i d-gelmey imesla mi ara d-mlilen, d ugemmuḍ i d-ttakken.

Ma d aḥric wis-sin, yebḍa yef kraḍ n yimuren, amezwaru yerza aglam n yisem (talya-s, ticraḍ tigejdanin, ticraḍ tisuddimin, ticraḍ timazzayin), wis-sin yerza aglam n umyag (talya-s, ticraḍ tigejdanin, ticraḍ tisuddimin, ticraḍ timazzayin),

10) Uguren i d-muggrey deg tezrawt

Aṭas n wuguren i d-muggrey deg tezrawt-iw, deg tazwra d wid yerzan tasastant n unnar, seg-sen: abead n unnar, ugar n 1000km, lexšaṣ n yimsulya, acku ulac aṭas n widak i ssney deg temnaḍt-a. Akukru n yimsulya yef tririt n yisteqsiyen-iw. Lexšaṣ n tmussni-w i tmeslayt-a, yeḡḡa-yi yal tikkelt ad ttawiy ḥed yid-i, akken ad iyi-d-yessefhem d acu iyi-d-qqaren yimsulya.

Ma dayen yerzan tasleḍt, d lexšaṣ n tezrawin yef tmeslayt-a.

Lexšaṣ n yimedyaten deg wammud-iw, yaṣ akken swejdey-d ugar n 900 n tefyar.

Ahric wis sin :
Tamsiselt

Aħric wis sin : Tamsiselt

Aħric-a, yerza temsiselt, d yiwet n tussna i d-yeffyen seg tesnilest, telha-d deg tezrawt n yimesla yellan deg tutlayt, i ssemrasen yimdanen deg taywalt timawit war ma tnuda yef yinumak-nsen *"tazrawt n yimesla n tutlayt, d tiferkect n tesnilest"*¹ (Malmberg;1971:05)

Tamsiselt, deg-s ukkużet n tfurkac, deg-s tamsiselt tamatut, tamsiselt tagelmant, tamsiselt tamezruyant, d temsiselt tasusruytant *"tamsiselt tesa ukkużet n tfurkac: 1)tamsiselt tamatut.....2)tamsiselt tagelmant..... 3)tamsiselt tamezruyant..... 4)tamsiselt tasusruytant ..."*² (Malmberg;1971:06). Tazrawt-a terza kan tamsiselt tagelmant, deg-s ad d-nzer amek i d-tteffyen yimesla seg yimi, syen ad ten-id-neglem ilmend n wayen sean d uzzig deg ususru-nsen.

Aħric-a yebda yef krađ n yimuren, amezwaru yerza tamsislit tagsusrant, deg-s ad d-neglem anagraw aniyran d unagraw argalan, wis-sin yerza tamsiselt tuddsant, ideg ara d-nezrew mi ara mlilen yimesla ilmend n yiferdisen-a, tamsertit, anufru, tukksa n teyri s tfeđli. Ma d aneggaru icud yer tesnimeslit

1)Tamsiselt tagsusrant

Deg umur-a, ad neglem anagraw aniyran d ungraw argalan ; ad d-nesbadu yal yiwet, syen ad nzer tiyra yellan deg tmeslayt-a, d wamek i d-ttwasusrunt, ad d-nefk imedyaten, ad nadeddi yer unadi n tergalin yellan d ittwelen n yal yiwet.

1 1)Anagraw aniyri

Tiyra, d imesla i d-yettillin s tuffya n wuzwu war ma yufa-d ugur deg ubrid-is, *"tiyra, d imesla ideg yettili uzrag n wuzwu d ilelli"*³ (Malmberg ; 1971 : 37). *"Tiyri, d imesli i yettmaggan war ma yemmugr-d uzwu i d-itteffyen seg yidmaren ugur deg ubrid-is"* (Berkai; 2015 : 08)

¹ « la phonétique est l'étude des sons du langage. C'est donc une branche de la linguistique »

² « la phonétique comporte quatre branches : 1) la phonétique général= l'études des possibilités acoustiques de l'homme et de fonctionnement de son appareil phonatoire 2) la phonétique descriptive = l'étude des particularités phonétique d une langue 3) phonétique évolutive= l'étude des changements phonétiques subis par une langue au cours de son histoire 4) l orthoépie= l'ensemble des règles qui déterminent la bonne prononciation d une langue »

³ « sont appelés voyelles les sons prononcés avec un passage libre »

Ilmend n unadi i xedmey, ufiy tameslayt n Busemyun tesæ kraḍet n teyra, [i], [u], [a].

Ad d-neglem tiyra-ya ilmend n tfsna n warḥam d wamek ttillin wancucen d wadeg n yiles.

[i] deg ususru-s, yettilli yiles yeqreb mliḥ yer wannay, war akernenni n wancucen, yef waya ad d-nini d turgilt tarkernayt.

[i] *axidus* (12) [axidus], *abrid* (65) [abrid], *iqqan* (399) [iQan]

[u] deg ususru-s, yettwexxir yiles yer deffir yetteqrab yer wulwiyy, s ukernenni n wancucen, s waya ad d-nini d tiyri tandeffirt tazgenturgilt takernayt.

[u] *ustu* (23) [ustu], *abarnus* (05) [abarnus], *aḍḍu* (116) [aḍḍu]

[a], yettilli yiles deg wadeg n usteefu, yebæed yef wannay, war akernenni n wancucen, s waya ad d-nini d tiyri timeldit tarkernayt.

[a] *aḍrar* (356) [aḍrar], *ara* (60) [ara], *alfaf* (10) [alfaf]

Tella dayen tiyri tilemt /e/ ur nesæi ara azal amsislan, tettili i usifses n ususru, mi ara d-ilint ugar n snat n tergalin.

1 2) Anagraaw argalan

Tirgalin, d imesla i d-yettillin mi ara d-yaf uzwu ugur deg ubrid-is, “*tirgalin d imesla ideg yettili uzrag n wuzwu yemdel*”⁴ (Malmberg);1971:37. “*targalt dayen tettmaga s uzwu i d-itteffyen seg yidmaren, maca azwu-ya yettmagar-d ugur deg ubrid-is*” (Berkai; 2015: 08)

Aglam n tergalin ad yili ilmend n wadeg anda i d-yettaf uzwu ugur, d wamek i yemmug yisergel, ma d ummid ad d-ffyent tergalin tiggayin, ma d arummid, ad d-ffyent tergalin tizenzayin. Ad yili dayen ilmend n tigawt n yinzizen n tayect, ma lwiwḍen, ad d-ffyent tergalin timeyriyin, ma ur lwiwḍen ara ad d-ffyent tergalin tisuusamin. Rnu yer-s kra n yittewlen icudden yer wamek yella ugemmam n usiwel, am tuffayt yeqqnen yer yiles, mi ara d-tuyal taffa-s yer tama n tenkert, ixef-is yer zdat n yimi. Tanyit yeqqnen yer wancucen, mi ara d-

⁴ « sont appelés consonnes les sons caractérisés par un rétrécissement ou une fermeture (momentanée) complète du passage »

kernennin. Tizenzert yeqqnen yer wulwiɣ, mi ara d-işub ileddi ubrid n wanzaren, yettak-d tirgalin tinezranin.

1 2 1) Anadi yef yimesla

[b]	<i>abrid</i> (65)	[abrid]
[š]	<i>amcan</i> (489)	[amšan]
[t ^š]	<i>uču</i> (337)	[ut ^š u]
[d]	<i>tiradwin</i> (466)	[tiradwin]
[d̥]	<i>aɖɖu</i> (116)	[aɖɖu]
[f]	<i>taflut</i> (555)	[taflut]
[g]	<i>maneg</i> (796)	[maceg]
[g ^w]	<i>ntteg</i> (446)	[ntteg ^w]
[d ^ž]	<i>ifeğğağen</i> (18)	[ifəD ^ž ad ^ž ən]
[h]	<i>lahwa</i> (75)	[lahwa]
[h̥]	<i>tiḥdidin</i> (21)	[tiḥdidin]
[ž]	<i>ajris</i> (388)	[ažris]
[k]	<i>akənbuc</i> (67)	[akənbuš]
[l]	<i>aqərdal</i> (96)	[aqərdal]
[m]	<i>tazmemt</i> (44)	[tazməmt]
[m̥]	<i>timiziden</i> (420)	[timiziden]
[n]	<i>imendi</i> (402)	[imendi]

[q] *aqelqul* (306) [aqəlqul]

[r] *ara* (60) [ara]

[r] *drus* (230) [dɾus]

[s] *tisaf* (311) [tisaf]

[ʃ] *tuʃbiht* (237) [tuʃbiht]

[t] *txubay* (481) [txubay]

[t] *tameɬtut* (62) [taməɬut]

[x] *axidus* (12) [axidus]

[ɣ] *iɣanimen* (19) [iɣanimən]

[z] *izaffen* (46) [izaFən]

[z] *imezwaden* (22) [iməzwadən]

[y] *aysum* (128) [aysum]

[w] *awal* (144) [awal]

[ɛ] *tɛuggen* (775) [tɛuGən]

D tigi i d tirgalin i yellan deg tmeslayt n Busemyun, tura ad tent-id-neglem ilmend n yittewlen yef waydeg i d-nehder.

1 2 2)Aglam n yimesla

1 2 2 1)Aglam ilmend n wamek yella wugur (Tizenzayin/ tiggayin)

a) Tizenzayin neɣ timaylalin

Tirgalin tizenzayin, d tid ideg yettilli uzrag n uzwu yergel, maca argal-a ur yemmid ara, rnu nezmer ad tent-nejbd,” *d timeylalin, acku azwu yettiylil (yettkemmil) abrid-is zdat wuzwu. Nezmer ad tent-nejbed alamma ifukk uzwu-nni i d-yeffyen seg yidmaren. Abrid n uzwu, ur yergil ara akk, ur yemmid ara; d aɣmaɗ kan i yeɣmed*” (Berkai).2015: 13

Deg tmeslayt n Busemyun, ulac tirgalin tizenzayin i d-yekkan seg tergalin tiggayin, maca llant tid yellan iman-nsent am [f] [s] [z]

[s] *tisednan* (08) [tisədnan]

[z] *tazuggart* (66) [tazuggart]

[f] *alfaf* (10) [alfaf]

D tirgalin ur d nekki ara seg tergalin tiggayin, ma d tiggayin, yecban [b] [d] [g] [k] [t] ur seint ara tizenzayin.

b) Tiggayin

D tirgalin ideg yettilli uzrag n uzwu yergel, yemmed, ur nezmir ara ad tent-nejbed.” *d tirmaylalin, acku azwu ur yettiylil (yettkemmil) ara zdat wugur. Ur nezmir ara ad tent-nejbed. Abrid n uzwu yergel akk, yemmed urgat*”. (Berkai; 2015 : 13) « *ttwessemant tiggayin ɣef uzwu id d yetteffyen deg yiwet n tikelt*”⁵ (Malmberg; 1971: 35)

Llant aɣas n tergalin tiggayin deg tmeslayt n Busemyun, ad d-nebder seg-sent: [b] [d] [l]

⁵ « les momentanées sont appelées en phonétique des occlusives, parce que la phase la plus importante de leur formation est l’occlusion momentanée du passage de l’air »

[b] *tajelabit* (10) [taʒəlbanit]

[d] *tisednan* (08) [tisədnan]

[l] *leɛbayt* (10) [ləɛbayt]

1 2 2 2) Aglam ilmend n tigawt n yinzizen n tayect (Timeyriyin/tisusamin)

Timeyri d tsusmi n tergalin, yeqqen yer yenzizen n tayect, mi ara d-ießeddi wuzwu fell-asen, ma lwiwɗen tteffɣent-d tergalin timeyriyin , ma ur lwiwɗen ara tteffɣent-d tergalin tisusamin, « *nezmer ad d nssuffey snat n taggayin n yimesla i yellan s urgagay agerjan – imesla imeyriyen- war ma kkan yenzizen n tayect tid n -imesla isusamen* »⁶ (Malmberg;1971:35) « *mi ara yili yuɣal ugranzaz, inzizen n tayect mlalen, mi ara d-yekk uzwu gar-asen, ttelwiwɗen, ttakken-d tayect ney tayrit. Tirgalin i yesɛan tayect-a, qqaren-asant tirgalin timeyriyin. Mi ara yili yeldi ugranzaz, inzizen n tayect ur mlalen ara, azwu ad d-yekk gar-asen war ma lwawɗen, aya ur d-igellu ara s tayect. Tirgalin yettwagsusrun akka, war tayect, qqaren-asant tisusamin* » (Berkai;2015: 18)

Seg tergalin timeyriyin ad naf:

[d] *axidus* (12) [axidus]

[b] *tbica* (274) [tbica]

[m] *tazmemt* (43) [tazmemt]

[ɣ] *ulyem* (65) [ulyəm]

Seg tergalin tisusamin ad naf:

[s] *ustu* (23) [ustu]

[t] *tqerdalt* (774) [tqerdalt]

[f] *ifeğğağen* (18) [ifeğğağen]

[k] *akenbuc* (67) [akenbuc]

⁶ « on peut aussi établir deux catégories de son, selon que ceux-ci formés à l'aide de vibrations laryngiennes – sons sonores - ou sans participation des cordes vocal – sons sourds »

1 2 2 3) Aglam ilmend n yigemmamen-nniɗen

a)Ilmend n ukernenni n wancucen (Tiganculwiyin)

Tirgalin yesɛan tanyit , qqaren-asent tiganculwiyin, tanyit d ambiwel n yincucen, mi ara d-nessusru targalt, tettban-d am wakken nessusru-d yid-s [w]. « *d tirgalin i yessemalalayan sin yigsusran : yiwen yer zdat, d tuffya n wancucen, d akernenni-n sen, wayeɗ yer deffir, d aɣra n yiles i yettikkin yer wulwiɣ neɣ i yeddemiren yer tenkart* ”(Berkai;2015: 15)

Ilmen unadi i xedmey, ufiɣ kan yiwet n tergalit yesɛan tanyit, [g^w]

[g^w] *tazuggart* (66) [tazuG^wart]

ntteg (446) [nTɛg]

b)Ilmend n kennu n wulwiɣ (tinezranin)

Tirgalin tinezranin, d tid ideg i d-itteffey wuzwu seg wanzaren neɣ seg wanzaren d yimi. Ilmend n tigawt n wulwiɣ, ma yekna-d, ileddi ubrid n wanzaren, yettak-d tirgalin tinezranin « *nezra d akken d tigawt n ulwiɣ i yettarran imesla d inzaranen neɣ ala*”⁷ (Malmberg;1971:35) . “ *ikennu-d wulwiɣ, ileddi abrid n wanzaren ideg d-yetteɛdday wuzwu i d-yettekken meelum dayen ula seg yimi. Xas yergel akk ubrid n wuzwu deg yimi, deg wanzaren abrid iserreɧ. Nezmer ad tent-nejbed seg wanzaren*” (Berkai ; 2015 : 13)

Llant snat n tergalin tinezranin deg tmeslayt n Busemyun [n] [m]

[n] *layurin* (676) [layurin]

[m] *amecli* (268) [aməšli]

c)Ilmend n usmami n yiles (tismamayin)

Tirgalin-a, ttillint-d s userraru n yiles yer wannay neɣ yer teclalt.

“ *iles itteg aserraru n tiggay tiwezlanin, tin yer tin, tettili gar-asent tayuct llant snat n taggayin: tinexfin (tinezdatin) d tneclalin (tindeffirin)*” . (Berkai; 2015: 14) “ *tirgalin tismamayin d tid yettwagsusrun s yixef n yiles neɣ s teclalt, l*

⁷ Nous avons vu que ce sont les mouvements du voile du palais qui déterminent si un son sera prononcé avec ou son résonance nasale

*tteggen aserraru n tiggay tiwezlanin, tettilli gar-asant tayuct*⁸ (Malmberg; 1971 : 52)

Deg tmeslayt n Busemyun, nufa tirgalin tismamayin, yiwet d tanixeft, [r] ,tayed d taneclalant [ɣ].

[r] *iqerdalen* (720) [iqərdalen]

Cra (823) [šra]

[r] *drus* (230) [drus]

[ɣ] *ulyem* (65) [ulyum]

d) Ilmend n taffa n yiles (tuffayin)

Tirgalin-a, d tid i d-yekkan seg tergalin tiherfiyin, ntterru-asant tuffayt, aya iderru-d s tuyalin n taffa n yiles yer deffir (tankart), d yixef n yiles yer zdat n yimi. “ *d imesla isemlalen anda taffa n yiles tettarra yer tama n deffir n yimi, yer tenkart, ixef-is yettarra yer tama n zdat n yimi*” (Berkai; 2015: 15)

Tameslayt n Busemyun, tesəa tirgalin tuffayin, [r] [s] [z] [t] [d] [m] [d]

[r] *drus* (230) [drus]

[s] *tusbiht* (237) [tušbiht]

[z] *imezwaden* (22) [imezwadən]

[t] *tameṭṭut* (62) [taməṭṭut]

[m] *imiziden* (458) [imizidən]

[d] *aḍdu* (116) [aḍu]

1 2 2 4) Tirgalin-nniḍen

a)Tirgalin timidisin

Tella yiwet n tergalt tamidist [l] deg tmeslayt n Busemyun, tettwagsusru-d, s yiles itekkayen yer wannay, yetteddi-d uzwu yef yidisan. « *tirgalin timidisin*

⁸ « les consonnes dites vibrantes sont articulées de telle façon que l’organe articulant – qui est dans ce cas soit la pointe de la langue, soit la luvette – forme une série d’occlusions très brèves, séparées par de petits éléments vocaliques »

cerkent d teggayin d tnezranin deg ugemmay n ugsusru i itekkayen yer wannay ney yer wuglan, maca mačči am taggayin-nniđen, iles itekkay yef wannay , azwu yetteeday yef yidisan”⁹. (Malmberg; 1971: 51) ” d tirgalin anda azwu ittekk-d sya d sya i wadeg n ugsusru, degmi i sent-qqaren timidisin” (Berkai; 2015: 15)

[l] *alfaf* (10) [alfaf]

Leɛbayt (10) [leɛbayt]

b) Tizegniɣra/tizegnirgalin

D imesla yeqqnen yer tussda d tefses, acku deg ugsusru-nsent s tussda, ttuyalent d tirgalin, s tefses ttuyalent d tiyra.” d imesla anda abrid n uzwu ur yeldi ara akken ilaq akken ad ilint d tiyra, ur yergil ara dayen akken ilaq akken ad ilint d tirgalin. D imesla i d-yezgan, deg ugsusru, gar teyra d tergalin. Degmi tikwal ttuyalent d tiyra mi ara tent-id-nessusru s userreh, tikwal ttuyalent d tirgalin mi ara ntekki fell-asant”. (Berkai; 2015: 16)

Llant snat n tezgeniɣra, [w] [y]

Yy gg : teyyemt *teggemt* (463)

W u : *welyem ulyem* (65)

Yyin x *tlata n wass ad uten* (558)

Werayen *ɛla wten a sidi ta* (559)

1 2 3) Tussda

Tussda d agsusru n yimesla s zyada n lǧehd i d-yettilin s ukras n yiqezɣlan n yigmamen n usiwel. « tussda d akras n yiqezɣlan n yigmamen n usiwel deg ugsusru n yimesla ». (Berkai; 2015: 20)

Tella tussda deg tmeslayt n Busemyun, nettaf-itt-id deg waɣas n wawalen.

Tenna-asant (365) [təNayasənt]

⁹ Les consonnes dites latérales ont ceci de commun avec les occlusives et les nasales que l’organe articulant - normalement la langue - entre en contact avec le point d’articulation (les dents ou le palais). Mais contrairement à ce qui se produit dans les groupes précédents, ce contact n’a lieu qu’au milieu du canal, tandis que l’air peut sortir des deux cotés du lieu d’articulation».

Midden (598) [miDən]

Am wakken i d-tettban gar sin n wawalen icerken yiwet n targalt, targalt taneggarut yer wawal amezwaru, d targalt tamezwarut yer wawal wis-sin

inen niḍnin (876) [inəNiḍnin]

semrasent deg usiley n wurmir ussid, *teggem*.

Am wakken tettarra tirgalin tizgeniyriyin d tirgalin

teyyem teggem (474)

2) Tamsiselt tuddsant

Deg yixef iɛeddan, neḗra-d imesla yal wa iman-is, deg yixef-a, ad d-nḗer ayen i d-iḍerrun gar yimesla-a mi ara mlilen, d acu i yettbeddilen d wamek i d-yettili ubeddel-a. « *d tazrawt n tigawgart n yimesla d ubeddel-nsen s d-tgellu i d iswi n temsiselt tuddsant* » (Berkai; 2015 : 25)

2 1) Tamsertit

Tamsertit, d abeddel i d-yettillin yef yimesli yellan tama n yimesli-nniḍen, i wakken ad d yecbu ney ad yuḗal am netta. “ *tella temsertit mi ara yaz yimesli yer wayeḍ, deg wadeg ney deg uskar n ugsusru, alamma yunza (yettemcabah) yur-s deg kra n yittewlen ney ad yuḗal maḍi am netta*” (Berkai; 2015 : 25)

Deg umur-a, ad d-nḗer myal tamsertit yellan, timendeffirt d

timnezdat, tamyayt d tebruyant,

Deg tmeslayt n Busemyun, nufa-d akk timsertitiyin-a.

2 1 1) Tamsertit yer deffir

Tettili temsertit yer deffir mi ara yesserti yimesli wayeḍ yellan deffir-s, yettarra-t am netta. “*d aḡemmuḍ n ubeddel i d-yettilin yef yimesli s yimesli yellan zdat-s*”¹⁰ (Sadiqi; 1997: 61)

Md: *ttaqerdast* (615), *annehwa* (539).

d - t > t - t [T] d taqerdast > ttaqerdast

tamsartit s wadeg [t] tefka-yas adeg-is i [d]

d – n > n – n [N] ad nehwa > annehwa

tamsertit s wadeg [n] tefka-yas adeg-is i [d]

2 1 2) Tamsertit yer zdat

Mi ara yesserti yimesli wayeḍ yellan zdat-s. “*d aḡemmuḍ n ubeddel i d-yettilin yef yimesli s yimesli yellan s deffir-s*”¹¹ (Sadiqi; 1997: 62)

md: *imec ddezwiḍ* (112)

d – t > d – d [D] ad tezwiḍ > d dezwiḍ

2 1 3) Timserta tibruyanin

Tamsertit tabruyant, terza kan yiwen n uttwel, mi ara tili gar sin n yimesla.” *tamsertit tabruyant s umata d tin n yiwen kan n uttwel seg yittewlen n yiwen n yimesli. Mi ara tili gar sin n yimesla mbaεεaden , kkan gar-asen yimesla-nniḍen, qqaren-as aserwes*” (Berkai; 2015: 26)

2 1 4) Anṭaḍ n tuffayt

D mi ara yesenṭeḍ yimesli uffay tuffayt-is i yimesli yellan tama-s.” *mi ara tessenteḍ tergalt tuffayt tuffayt-is i tergalt-nniḍen ara yuyalen d tuffayt ula d nettat*” (Berkai; 2015: 26)

Md: *wedṛar* (542), *yerṛem* (555)

¹⁰ « c’est le résultat d’un changement partiel ou total d’un segment sous l’influence d’un autre segment qui le suit immédiatement »

¹¹ « quant l’assimilation progressive, elle est le résultat d’un changement partiel ou total d’un segment sous l’influence d’un autre segment qui le précède »

ḍ - r > ḍ - ṛ weḍrar > weḍṛar

r - ṣ > ṛ - ṣ yerṣem > yerṣem

2 1 5) Tamsertit s tayrit

tettilli temsertit s tayrit mi ara tuyal tergal tatusamt d timayrit s tergal timeyrit yellan tama-s. “mi ara tessentḍ tergal timayrit tayrit-is (tayect-is) i tatusamt ara yuḡalen d timeyrit ula d nettat” (Berkai; 2015: 27)

md: *ad d yaz-d* (740)

s - d > z - d ad yas-d > ad yaz-d

2 1 6) Tamsertit s tsusmi

Tettili temsertit s tsusmi mi ara tuyal tergal timeyrit d tatusamt s tergal tatusamt yellan tama-s. “mi ara tessentḍ tergal tatusamt tatusmi-s i timeyrit ara yuḡalen d tatusamt ula d nettat” (Berkai; 2015: 27)

md: *attiniḍ* (247)

d - t > t - t ad tiniḍ > attiniḍ

2 2) Anufu

Anufu, d mi ara mlalen sin n yimesla mḡaraben deg ususu , yiwen seg-sen yettbeddil i wakken ad yifsus agsusu-nsen.

« Anufu, d anemgal n temsertit. Yella unufu mi ara mlalen sin n yimesla mḡaraben deg ugsusu ney kif-kif-iten, zgan-d gar-asen yimesla-nniḍen, yiwen deg-sen s umata ad yemgarad (ugar) yeḥ wayeḍ akken ad yifsus wawal » (Berkai; 2015: 28)

Md :

Kem a-gteqimem (767)

Yella wi a-gqimen (770)

A - y > a - g ay iqimen > a-gqimen

2 3) Tukksa n talyit s tfeđli

Mi ara mlilent snat n teyra yellan yef yiri n sin wawalen, yiwet yer taggara n wawal tayed yer tazwara n wawal-nniđen teggar-d iman-is tezegnirit gar-asen. “ d tukksa n talyit i d-yekkan seg temlilit n snat n teyra yef yiri n sin wawalen n ukeccum n tfeđli (s umata d tazegniri) gar-asent “ (Berkai; 2015: 29)

Md :

Yenna-yas (582)

Yenna-as > yenna-yas

3) Tasnimeslit

Tasnimeslit, tzerrew imesla iman-nsen, war ma tefka azal i sean deg tutlayt ney taywalt, “ nezmer ad d-nesbadu tasnimeslit s tefses d akken “ d tazrawt n yimesla d twuri i sean deg tutlayt” (Berkai; 2015: 32)

Ayen yerzan tiyra d tergalin, neđra-tent yakan deg uferdis n temsiselt, yef waya deg uferdis-a, ad d-nefk tafelwit n tergalin i ssemrasen deg tmeslayt n Busemyun

Agraw asnimeslan n tmeslayt n Busemyun

agama adeđ	tayrit	tiggayin	tinezranin	tismamayin	tizenzayin	timidisin	tizegniya	tizezfafin	tujicin	tigyanzayin
tincucanin	+	b/B	m/ṃ M/Ṁ				w			
	-									
tincuglanin	+				f/F					
	-									
tinuglin	+	d/ḍ D/Ḍ	n/N							
	-	t/ṭ								
tidluglanin	+			r/r		l/L			ž/Ž	d ^ž /D ^ž

				R/Ṛ						
	-								š/Š	t ^š /TŠ
tinyanin	+	(g)(g ^w) G/G ^w					y			
	-	k/K								
tulwiyanin	+				ɣ					
	-				x/X					
ticlalanin	+									
	-	q/Q								
tinkaranin	+				ε/ε					
	-				ħ/Ĥ					
tigerjanin	+				h/H					
	-									

Taggrayt

Xer taggara n uḥric-a, ad d-nini d akken tamsisliṭ n tmeslayt n Busemyun tebna yef ukerḍis aniyran (a, u, i) am tmeslayin-nniḍen n tmaziyt. Deg wayen yerzan tirgalin, tesɛa tuget n yimesla i ssemrasent tmeslayin-nniḍen, tesɛa tirgalin tuffayin , tiganculwiyin, tessemras tamsertit i usifses n ugsusru. Ma deg wayen i temgarad, ad naf tirgalin tiggayin (b, t, d, k, g) d tid ur nesei ara tirgalin tizenzayin. S umata, tamsisliṭ n tmeslayt n Busemyun ur temgarad ara yef temsisliṭ n tmeslayin n tmaziyt.

Ahric wis krad :
Tasnalya
n yisem d umyag

Aḥric wis kraḍ : Tasnalya

Tazwart

Aḥric-a, yerza tasnalya, ad d-nḥer talyiwin yemgaraden ideg yezmer ad yili wawal, “ *tasnalya n tutlayt d asissen n talyiwin yemgaraden i yezmer ad yesεu wawal*” (Sadiqi ; 1997 : 79).

Yef waya, ad d-nḥer deg uḥric-a sin n yiferdisen, amezwaru yerza isem ideg ad d-nḥer s wacu yebna, syen ad d-neglem ticraḍ tigejdanin d tecraḍ tisuddimin d tecraḍ timazzayin. Ma d aferdis wis-sin, yeqqen yer talya n umyag, deg-s ad d-nḥer talya n umyag d tecraḍ-is tigejdanin d tecraḍ tisuddinin d tecraḍ timazzayin.

1)Tiskar tinismanin

1 1)Isem

Isem, d yiwet n tayunt tagejdant deg tutlayt n tmaziyt, talya-s tebna yef uḥar amawalan d umzenziy anisem. “ *isem (neḥ amyag) n tmaziyt, yebna yef uḥar d umzenziy*”¹ (Naït-zerrad; 1995 : 41)

Rnu yer-s ticraḍ tigejdanin i d-yemmalen tawsit, amḍan d waddad “*deg tesnalya isem amaziḥ d aagemmuḍ n usdukkel n uḥar amawalan d umzenziy anisem d tecraḍ tigejdanin*”² (Chaker; 1983 : 125)

Aḥar s timad-is, yebna yef tergalin “ *aḥar yebna yef tergalin yessenfal-d tinekti, d umzenziḥ i d-yessufuyen ismawen d yimyagen*”³ (Naït-zerrad; 1995 : 41)

S wakka, nezmer ad d-nessufey talya-a:

Isem = aḥar amawalan + amzenziy anisem + ticraḍ

Talya n yismawen n tmeslayt n Busemyun, ur temgarad ara yef talya n yismawen n tmaziyt.

¹ « Le nom (ou le verbe) berbère est, comme en sémitique, composé d'une racine et d'un schème »

² « morphologiquement, le nom berbère est le résultat de l'association d'une racine lexicale, d'un schème nominal et des marques obligatoires »

³ « la racine est constituée de consonnes exprimant une notion et le schème permet d'obtenir les noms et les verbes »

1 2)Ticrađ n yisem

Deg ufardis-a, ad d-nżer myal ticrađ i yesęa yisem, ama ticrađ tigejdanin yerzan tawsit d umđan d waddad, ama ticrađ tisuddimin, swayes i d-nessufuy isem n tigawt, isem n umeskar, isem n wallal d urbib.

1 2 1)Ticrađ tigejdanin

Isem, yesęa krađet n tecrađ tigejdanin, tawsit, ad naf deg-s amalay d wunti, amđan, ad naf deg-s asuf d usget, addad, ad naf deg-s addad ilelli d waddad amaruz.

1 2 1 1) tawsit

Tawsit, d awalec, d asmil n tjerrumt, yessemgirid gar umalay d wunti “ tawsit deg tjerrumt tessemgirid gar umalay d wunti”⁴ (sadiqi; 1997: 112)

a)Isem amalay

Isem amalay, deg tmeslayt n Busemyun, s umata ibeddu s teyri

Md:

Azeđta (57), *ara* (60), *ir* (664), *usbiđ* (263) , *imeddukai* (224) *uđđu* (403)

Maca yella wanida ibeddu s tergalt, **md:** *zeqqaq* (551), *lđid* (612), *lkayet* (718), yettwaęqal d isem amalay s usemres-is deg tefyirt. Llan dayen widak ibeddun s tergalt, maca deg waddad amaruz ney deg usget, tettban-d teyri-nni yellan di tazwara, **md:** *dar* (74), addad amaruz, *udar* (76), *asget*, *idaren* (77). *Fa* (480), addad amaruz *ufa* (470), *asget*, *ifaten* (445). *Maziđ* (313), *asget imaziđen* (180). Am wakken llant kra n tsuraf anida idebbu s teyra, netta d isem unti, **md:** *ulli* (02)

b)Isem unti

Isem unti, yettbeğgin-it-id **t** di tazwara ney yer taggara, ney yer tazwara d taggara .

⁴ « le genre en grammaire nous permet de catęgoriser les noms en masculin et fęminin »

Imedyaten yer tazwara n yisem: *tesmudya* (121), *tebruray* (118), *tenzar* (131), *tamuli* (165), *tayda* (49).

Imedyaten yer taggara n yisem: *lhejret* (521), *reḥbet* (603), *leemart* (609), *zzunqet* (620), *jmaeet* (408), *leaylet* (122). Tuget n yismawen-a, d wid i d-yekkan seg taerabt.

Imedyaten yessaan **t** di tazwara akked taggara: *tamezwarut* (521), *taflut* (555), *taerabt* (721), *timdjjet* (627), *taqertast* (615), *taqerdalt* (774), *tewret* (794).

Asiley n wunti yettilli-d s tmerna n t yer tazwara d taggara n yisem amalay.

Aqerdal (96) *taqerdalt* (774)

Aerad (327) *taerabt* (144)

Usbiḥ (263) *tusbiḥt* (237)

Lḥuc (15) *telḥuct* (270)

c)Azal n tenmegla gar umalay d wunti

Yemgarad wazal n wassay yellan gar umalay d wunti, d akken yezmer ad yili wazal n wunti d asemzi ney d asemyer, **md**: *Lḥuc* (15) *telḥuct* (270), am wakken yezmer ad yili d awtem d tewtemt, **md**: *Aqerdal* (96) *taqerdalt* (774). Yezmer ad yili dayen d aferdis deg ugraw, **md** : *tazuggart* (66) azuggar. Am wakken llant tenmegla-nniḍen am usmenyer d usmenyif, maca ur tent-ufiy ara deg wammud-iw. “ unti deg tmaziyt, yezmer ad yesεu azalen isnamkanen yemgaraden, dayen yessenfalay-d tanmegla awtem/ tawtemt, tanmegla asemzi/ asemyer, tanmegla asmenyer/ asmenyif, tanmegla aferdis/ agraw, d ufray gar ameskar/ tigawt”⁵ (sadiqi; 1997: 112).

Llan dayen yismawen ikmamen anda amalay d wunti ttwasilyen-d seg yizuran yemgaraden.

⁵ Le féminin en berbère peut aussi avoir des valeurs sémantiques diverses et ainsi exprimer l'opposition male/femelle, l'opposition dimensionnelle augmentatif/ diminutif, l'opposition appréciative péjoratif/ amélioratif, l'opposition singulatif/ collectif ou individu/ genre et la distinction agent/ action »

md:

argaz (83) / *tameṭṭut* (62)

d dukar (669)/ *tazdayt* (669)

Llan dayen yismawen imalayen war unti, **md:** *ayečča* (122), *allah* (139), *amecli* (142), *ass* (207), *nda* (263). D yismawen untiyen war amalay, **md:** *tbica* (474), *tisaf* (311).

1 2 1 2)Amḍan

Amḍan deg tmeslayt n Busemyun, am tmeslayin-nniḍen n tmaziyt, deg-s asuf i d-yemmalen yiwet n tyawsa, ney yiwet uferdis, **md:** *tazeqqa* (391), *učču* (403), *taqesrit*(452). Asget i d-yemmalen nnig n yiwet n tyawsa ney n uferdis, snat ney kraḍ ney ugar, **md:** *ifaten* (445), *ibawen* (452), *tiqubac* (461), *iwessaren* (776)“ amḍan, d tasmilt n tjerrumt yesmengalen asuf d usget”⁶ (sadiqi; 1997: 109).

Asiley n usget

Ilmend n tesleḍt i xedmey i wawalen yellan deg wammud-iw, ufiy-d sin iberdan n usiley n usget,

Asget s tehrayt

Yettili-d s usedfer n ulyac n d ubeddel n teyri tamezwarut.

Tiyri tamezwarut **a**, tettuyal d **i**

Aqerdal (96) *iqerdalen* (720)

Awessar (773) *iwessaren* (776)

Afeğğagğ (49) *ifeğğagğen* (18)

Awal (247) *iwalen* (234)

Asget s temlellit n teyra

Yettili-d s temlellit n teyra deg wawal

Tamurt (68) *timura* (214)

⁶ « le nombre est la catégorie grammaticale opposant le singulier au pluriel »

Aḍrar (355) *iḍurar* (212)

Taqbuct (451) *tiqubac* (461)

Txabit (482) *txubay* (481)

Amezwaru(18) *imezwura* (876)

Ayyul (844) *iyyal* (821)

Yella dayen s usekcem n tezgeniyrit w, **md:** *lhuc* (15) *lehwac* (594)

Am wakken llan yismawen deg wasuf war asget, **md:** *aceffay* (451), *aman* (652)

1 2 1 3)Addad

Tameslayt n Busemyun am tmeslayin-nniḍen, tesɛa addad amaruz, mi ara yili yisem yeqqen yer-s kra, d waddad ilelli mi ara yili yisem d ilelli ur yeqqin yer-s ula d kra, maca asemres n waddad amaruz, ur yelli ara s wudem ajruman, yettilli-d i usifses n ususru mi ara yili zḡay ususru n wawal-nni, acku nufa-d imedyaten anda ilaq ad d-yili yisem-nni deg waddad amaruz ilmend n yilugan n tjerrumt, maca netta yeqqim akken d ilelli.

Md:

Ten n ustnuli ntag-it gi tayda (51)

ččen, swen, qesren gi iḍ (84)

Llix sawalax akkid ameddukl-inux (169)

Inen iseknen gi idurar, εad ssawalen (212)

Uden tuy-anax L imeddukal-nnex (224)

Tallest ay n iqerdalen-nnex (287)

Cek treyceḍ tetfaḍ g izan (303)

Manayen taqesrit? (453)

nnan as ad d yatef, tqerdalt ad d tatef, (774)

S wakka, ad d-nini d akken addad amaruz yettilli ilmend n tegnit tamsisiant.

a)Asiley n waddad amaruz

Isem amalay

Akken i d-nezra send, isem amalay ibeddu s teyri, yef waya ad d-nzer amek i tettbeddil teyri tamezwarut deg waddad amaruz.

Ilmend n yimediyaten i nufa deg wammud-nney, targalt **a** tettuyal d **u** , tikwal tettuyal d tazgeniyrit **w**, tikwal-nniḍen ur tyelli ara, nrennu-yas **w**.

Md:

A / u:

Azeṭṭa (04) *uzeṭṭa* (01)

Adeṛyal (655) *udeṛyal* (671)

A / w (e):

Aḍrar *wedrar* (789)

Adfel (383) *wedfel* (380)

Ayram *weyram* (708)

abrid (93) *webrid* (675)

a / wa:

aman *waman* (274)

ass (427) *wass* (151)

aḍḍu *wadḍu* (116)

awal (247) *wawal* (144)

ma d ismawen i beddun s teyri i nrennu-as tazgeniyrit **y**

md:

iqerdalen (720) *yiqerdalen* (630)

iγzer (465) *yiyzer* (809)

iyyal (821) *yiyyal* (824)

isyaren (464) *yisyaren* (474)

Ismawen i ibeddun s teγri **u**, nrennu-as tazgeniyrit **w**

md:

ustu (23) *wustu* (23)

učču (403) *wučču* (337)

Isem unti

Ismawen untiyen s umata beddun s **ta, ti**, deg waddad amaruz tyelli teγri, tetyama-d kkan **t**. Yella wanida i tettuyal d **te**, mi ara ilint snat n tergalin seld **t**, nrennu-as **e**, i usifses n ususru.

Md:

Tameddit (817) *tmeddit* (441)

Tamurt (68) *tmurt* (91)

Tazeqqa (391) *tzeqqa* (296)

Taflut (555) *teflut* (261)

Tiqerdalin (214) *tqerdalin* (206)

Ma dayen yerzan ismawen ibeddun s tergalit, ur sein ara addad, ur ttayen ara fell-asen ilugan n tjerrumt n waddad amaruz.

Md:

umbaed yaxi yedwel ljew (327)

u yer-sen tudi ic tbica yumayen, u cnin ic jmaet (408)

Ukkid nawi-d ifaten yebdan n zman (445)

Cekmim teggem luybar i yisyaren n laafyet? (474)

Yenna-ac siwel acibt s ljehd (424)

lihen gguren yer-s lyaci (571)

Raḥen qqimen da cra n qrad (642)

b)Tiwuriwin n waddad amaruz

Leqdic-a, ur ssawḍey ara ad tt-id-fruy deg-s, acku addad amaruz deg tmeslayt n Busemyun, ur yetilli ara ilmend n yilugan n tjerrumt, aya d ayen i d-yettbanen deg yimediyaten-a.

Ntawi-d seg iyzar (465)

Manayen taqesrit? (453)

Ha nekker nisi g id wen yeffyen yeffey (641)

Addad amaruz, yettili ilmend n tegnit tamsislant, deg tayult-a, ur ssawḍey ara ad d-ssufyey ilugan imsislanen ideg yettilli waddad amaruz.

1 2 2)Ticraḍ tisuddimin

Deg umur-a, ad d-nzer ukkuḥ n yismawen, isem amyagan , isem n umeskar, isem n wallal d urbib, ad d-nebder amek i yettilli usiley-nsen.

Tifurkec i d-yelhan s leqdic-a, d tasnalya tasuddimt, i yettnadin yef tarrayin n usiley n wawalen yellan, i wakken ad tent-tessemres i usnulfu n wawalen ixusen . “ *tasnalya tasuddimt, telha-d deg usnulfu n wawalen yemgaraden yef wawalen addayen. Asuddem, yettmaga ilmend n yilugan n usuddem i tesea yal tutlayt*”⁷ (sadiqi; 1997 : 115)

1 2 2 1)Isem amyagan

Isem amyagan, d awal i d-yemmalen tigawt, war ma yeqqen yer wakud ney yer tmezri, yezmer ad d-yili d isem n tigawt ney d isem n tyara, asuddem-is yebna

⁷ « la morphologie dérivationnelle s’occupe de la création des mots appartenant à des catégories souvent différentes de celles de la base. La dérivation comme son nom l’indique, se fait à partir des règles dérivationnelles bien définies et propres à chaque langue. »

ɣef umyag, ama d amyag n tyara i d-yettakken isem n tyara, ama d amyag n tigawt i d-yettakken isem n tigawt, seεεun yiwen n uẓar, d yiwen n unamek.

Deg wammud-nney, nufa-d atas n yismawen imyaganen i d-yettwasuddmen seg umyag, ad d-nebder seg-sen:

Md

Traht (138), *arcel* (196), *tikfert* (312), *iqqan* (399), *aqesser* (434), *asitef* (898)

Deg wayen yerzan asiley-nsen, yettilli-d s tmerna n teyri deg tazwara n umyag adday.

Md:

Yesitef (895) sitef / *asitef* (434)

Ad reclax (158) *rcel* / *arcel* (196)

Teqnem-t (399) *qqen* / *iqqan* (399)

La netqasr (246) *qessar* / *aqesser* (447)

Yekfar (312) *kfer* / *(t)akfir(t)* (312)

1 2 2 2)Isem n umeskar

Isem n umeskar, yemmal-d win ixedmen tigawt, ilmend n unadi i xedmey, ur ufiy ara atas n yismawen n umeskar, ufiy-d kan sin, *ameddukel* (169), *aεessas* (838), yemgarad usiley-nsen, amezwaru yusa-d s tmerna n welyac **am**, ddukel/**ameddukel** (169). Ma d wis-sin, s tussda n tergalt tis-snat, *yeteases* (825), *εas* / *aεessas* (838)

1 2 2 3)Isem n wallal

Isem n wallal, yemmal-d tayawsa ney allal swayes nxeddem tigawt. Yettwasiley-d s walyac **as** ɣer umyag aherfi ney s walyac **am**. *aserwal* (11), yettwasiley-d seg umyag rwel s usedfer n walyac **as**, *iseywen* (34) ur d-nufi ara amyag i seg d-yettwasiley, *imezwaden* (22), asuf-is amezwad, d isem n wallal, iban-d deg-s walyec n yisem n wallal, maca ur d-nufi ara amyag i seg d-yettwasiley.

1 2 2 4)Arbib

Arbib, d ayen i d-yemmalen taɣara n umdan neɣ n tyawsa, yettwasiley-d s umata seg umyag n tyara. “ arbib yessenfal-d timeseiwt, šsenf, atwel n yisem, (amdan neɣ taɣawsa) yer wi yeqqen. Yettwasiley-d s umata seg yimyagen n tyara.”⁸ (Naït-zerrad; 1995: 133). Deg tmeslayt n Busemyun, yemgarad usiley n urbib; yella s usedfer n walɣac **am**, *amezwaru* (18), yella dayen s usedfer n teyri **a**, *aderyal* (655), *usbiḥ* (263), *iqazuzen* (515) / aqzuz , *izewwayen* (217) azewway.

Zwir amezwaru

Deryel aderyal

Sbiḥ usbiḥ

Zwiɣ azewway

1 2 3)Ticraḍ timazzayin

Ticraḍ timazzayin n yisem, d ayen i yeqqnen yer yisem s tezdajt, s umata rzant arbib ameskan d umqim n wayla. “ d ticraḍ izemren ad d-neṭṭent yer yisem, s umata ttilint yer taggara, ticraḍ-a rzant arbib ameskan, imqimen n wayla”⁹ (Aissou; 2008: 73).

1 2 3 1)Arbib ameskan

D alyac ajruman, talɣa-s tettbeddil ilmend n wadeg n win i d-yettwaseknen, deg wammud-nney, nufa-d kraḍet n taggayin, arbib ameskan n tiɣin, arbib ameskan n ubdar, arbib ameskan n tiḍent.

a)Arbib ameskan n tiɣin

md:

awal-u (199)

ass-u (207)

⁸ L’adjectif exprime une propriété, une qualité ou une caractéristique du nom (être animé ou chose) auquel il se rapporte. Il se forme principalement sur les verbes de qualité. »

⁹ « c’est les modalités qui peuvent être affixées au nom, généralement elles sont affixées, il s’agit précisément de ; modalités locatives ; modalités d’altérité ; modalités personnelles »

sen-u (328)

id-u (367)

ussan-u (369)

lwaxt-u (457)

aṭbib-u (598)

Arbib-a, yesɛa yiwet n talya, ur yettbeddil ara ilmend n umḍan ney n tewsit.

b)Arbib ameskan n ubdar

Nessemras-it i wakken ad d-nebder taɣawsa ur nelli ara zdat-nney, tella kan yiwet n talya i urbib-a “un” tettas-d yer tazwara n yisem, tettara-t yer waddad amaruz, d ayen ur d-nettaf ara deg tmeslayin-nniḍen am teqbaylit.” *Taggayt-a, teskanay-d kra n tyawsa ney kra n umdan, iyef yebya ad d-yemmeslay win yessawalen*” (Aissou); 2008: 76.

Md:

un-weṭbib (595)

un-telḥuct (270)

un-tezdayt (669)

un-txubay (87)

un-midden (89)

un-waydi (243)

un-werbawi (339)

Am wakka, ad d-yettban deg yimediyaten-a, talya n urbib-a, ur tettbeddil ara ilmend n tewsit d umḍan.

c)Arbib ameskan n tiḍent

D isem-is i d anamek-is, yettbeḡgin-d tiḍent n tyawsa, yesɛa yiwet n talya “ - nniḍen” ur yettbeddil ara ilmend n umḍan d tewsit n yisem wuyur yeqqen.” *d imeskanen i d-yessenfalayen tiḍent, ideg ntteg assay d tyawsa yef waydeg i d-*

*nemmeslay uqbel, afran n umeskan yettilli-d ilmend n usatel, d abadu ney d arbadu, i yettuyallen yer ubdar*¹⁰

Md:

Iwalen-nniḍen (234)

Tikelt-nniḍen (513)

Lbayaj-nniḍen (513)

Yelli-tsen-nniḍen (94)

1 2 3 2)Amqim n wayla

Amqim–a, yeskanay-d bab n tyawsa, “d ticraḍ i itteqqnen yer yisem, senfalayent-d bab n tyawsa” (Aissou; 2008: 78).

Md:

Teswirt-inux (108)

Ameddukel-inux (169)

Tenzert-nnec (131)

Lḥuc-nnec (279)

ccix-nnec (258)

lwaqba-nem (90)

udi-nnes (91)

azeṭṭa-nnes (99)

iyes-nnes (127)

aqelqul-nnes (306)

Ara-nnex (60)

¹⁰ « c’est des déictiques qui expriment l’altérité (autre) en faisant une liaison avec une chose dont on a parlé auparavant. Le choix du déictique peut être, selon le contexte, défini ou indéfini qui fait référence à une évocation »

*Tmazyt-**nnex*** (111)

*Aqerdal-**nnex*** (111)

*Idaren-**nsen*** ((77)

*Tmazyt-**nsen*** (114)

*Iqerdalen-**nsen*** (155)

Ilmend n yimediyaten-a akk i d-nekkes seg wammud-nney, nufa-d d akken imqimen-a tbeddilen ilmend n bab n tyawsa, gar wasuf d usget, am wakken yettdeedil gar umalay d wunti deg wudem wis-sin asuf, d wudem wis-sin d wis-kraḍ n usget.

Deg tfelwit-a, ad d-nessisen imqimen n wayla ilmend n wudmawen yellan

Tiskarin tudmawanin			imqimen	imediyaten
Amḍan	Uṭṭun wudem n	Tawsit wudem n		
Asuf	Ud 1 ^u	Ml/nt	-inux	Lḥuc-inux
	Ud wis 2	Ml	-nnec	Lḥuc-nnec
		Nt	-nnem	Lḥuc-nnem
Ud wis 3	Ma/nt	-nes	Lḥuc-nes	
Asget	Ud 1 ^u	Ml/nt	-nnex	Lḥuc-nnex
	Ud wis 2	ml	-nkum	Lḥuc-nkum
		nt	-nkumt	Lḥuc-nkumt
	Ud wis 3	ml	-nsen	Lḥuc-nsen
nt		-nsent	Lḥuc-nsent	

Llan dayen imqimen n timarawt yemgaraden deg talya yef wid n wayla, i ssemrasen deg wassayen n twacult s umata, wigi d kra n yimediyaten i nufa deg wammud-nney.

Md:

*Yelli-**tsen*** (63)

*mmi-**tsen*** (63)

*yessi-**tnex*** (64)

mmi-m (80)

mmi-s (78)

yelli-s (78)

yelli-c (105)

xalt-is (118)

Deg tfelwit-a, ad d-nessisen akk imqimen n timarewt i ssemrasen deg tmeslayt-a

Tiskarin tudmawanin			imqimen	imediyaten
Amḍan	Uṭṭun wudem n	Tawsit wuddem n		
Asuf	Ud 1 ^u	MI/nt	War amqim	Sidi
	Ud wis 2	ml	-c	Sidi-c
		nt	-m	Sidi-m
Ud wis 3	Ma/nt	-s	Sidi-s	
Asget	Ud 1 ^u	MI/nt	-tney	Sidi-tney
	Ud wis 2	ml	-tkum	Sidi-tkum
		nt	-tkum	Sidi-tkum
	Ud wis 3	ml	-tsen	Sidi-tsen
		nt	-tsent	Sidi-tsent

2)Tiskar tinemyagin:

Amur-a, yerza yiwet n tayunt tagejdant yesεan azal d ameqqran deg tutlayt n tmaziyt. Tayunt-a, d amyag. Ad d-nzer talya-s d wamek yebna, syen ad nexdem taseftit deg myal timezri u ad d-neglem ticraḍ-is tisuddimin yerzan asway attway, amyag. Ticraḍ timazzayin yerzan tizelyiwin n tnilla d yiwşilen n umyag.

Amyag n tmaziyt ifetti ilmend n tmezri, llant snat n tmezra tigejdanin, yiwet d tummidt tayed d tarummidt, tamezwarut temmal-d tigawt yeḍran tfuk, tayed

temmal-d tigawt iderrun mazal ur tfuk ara “ amyag deg tmaziyt ifeti ilmend n tmezri, i yebnan yef unedru n tigawt d war anedru-ines”¹¹ (Boumalk;2003: 14).

Llant ukkuḥ n tmezra, urmir, urmir ussid, izri, izri ibaw. “ yal amyag ifetti ilmend n ukkuḥ n tmezra, urmir, urmir ussid, izri, izri ibaw”¹² (Boumalk;2003: 14)

2 1)Ticraḍ tigejdanin

Amyag n tmeslayt n Busemyun yebna am yimyagen n tutlayt tamaziyt, ad d-naf deg-s amatar udmawan, askim, aḥar.

Amatar udmawan, yemmal-d win ixedmen tigawt, yezmer ad d-yili d uzwir, d udfir neḥ d ugzim, ma d askim yettbeggin-d timezri n umyag, ma d aḥar, d anagraw n tergalin iḥef yebna umyag.

“amyag amaziḥ yebna yef uḥar amawalan, yella deg-s askim, d umatar udmawan, i izemren ad d-yetṭef talyiwin-a (uzwir, udfir, ugzim)”¹³ (Boumalk; 2003: 13) .

Kra n yimediyaten

Iḥwa (172)

Amatar udmawan: i---

Askim: - - a

Aḥar: zw

Qimax (180)

Amatar udmawan: ----x (ḡ)

Askim: - i – a

Aḥar: qm

¹¹ « Le berbère est une langue aspectuelle. On considère seulement le développement de l’action et on ne la situe pas par rapport au moment de l’énonciation. Le verbe indique alors si le procès est achevé ou non-achevé »

¹² « Pour chaque verbe, on distingue quatre thèmes : l’aoriste (A), l’aoriste intensif (AL), le prétérit (P), et le prétérit négatif (PN). »

¹³ « Le verbe berbère est obtenu à partir d’un indice de personne qui peut être soit continu soit discontinu »

Tiniđ (250)

Amatar udmawan: t---đ

Askim: i – i

Ażar: n

Trawlem (520)

Amatar udmawan: t-----m

Askim: - a - -

Ażar: rwl

S wakka, nezmer ad d-nefk talya-a:

Amyag = amatar udmawan + askim + ażar

Amatar udmawan

Amatar udmawan, yettuğal ƣer win ixedmen tigawt, ƣef waya nezmer ad t-id-nessisen ƣef krađet n taggayin:

Wid yettmeslayan:

Neč: ----ƣ (x)

Necnin: n----

Wid i wumi nettmeslay:

Cek / cem: t----đ

Cekmim: t-----m

Cekmimti : t----mt

Wid iyef nettmeslay :

Netta: i----

y----

nettat: t----

netnin: ----n

netninti: ----nt

Tafelwit n tseftit n umyag ssili deg myal timezra

	Izri	Izri ibaw	Urmir	Urmir ussid
Neč	ssilix (ɣ)	u ssiliɣ ic	ad ssilix	ttsilix
Cek	tessiliɖ	u tessiliɖ ic	ad tessiliɖ	tettsiliɖ
Cem	tessiliɖ	u tessiliɖ ic	ad tessiliɖ	tettsiliɖ
Netta	issili	u issili ic	ad issili	ittsili
Nettat	tessili	u tessili ic	ad tessili	tettsili
Necnin	Nessili	u nessili ic	ad nessili	nettsili
Cekmim	tessilim	u tessilim ic	ad tessilim	tettsilim
Cekmimti	tessilimt	u tessilimt ic	ad tessilimt	tettsilimt
Netnin	ssilin	u ssilin ic	ad ssilin	ttsilin
netninti	ssilint	u ssilint ic	ad ssilint	ttsilint

Ma deg wayen yerzan amayun, tameslayt-a tesa amayun yemgarad yef tmeslayin-nniɖen, d akken ifetti d usget unti.

Taseftit n umyag raḥ deg umayun

	Izri	Izri ibaw	Urmir	Urmir ussid
Wen	iraḥen	u iraḥen ic	xad iraḥen	la iraḥen
Ten	iraḥen	u iraḥen ic	xad iraḥen	la iraḥen
Inen	iraḥen	u raḥen ic	xad iraḥen	la iraḥen
Tinen	iraḥent	u iraḥen ic	xad iraḥent	la iraḥent

Amattar n umayun

Asuf amalay : i-----n

y-----n

Asuf unti : i-----n

y-----n

Asget amalay: i-----n

y-----n

Asget unti: i-----nt

y-----nt

Anađ

Anađ, d yiwet n talya ideg yezmer ad yili umyag, iswi-s d asuter, d awelleh ney d asendeh, yettuseftay d wudmawen umi nettmeslay, udem wis-sin.

Md:

Siwel (424)

Asey (348)

Kker (88)

Ruħ (634)

Cnef-t (634)

Teččt-t (634)

Enney (764)

Amatar n wanađ

Am wakken nežra, anađ ifetti d wudem wis-sin kan.

Asuf amalay : war amatar

Asuf unti: war amatar

Asget amalay: -----t

Asget unti: -----mt

Taseftit n kra n yimyagen

	Ruḥ	nney	Asey	Kker
Cek	Raḥ	Nney	Asey	Kker
Cem	Raḥ	Nney	Asey	Kker
Cekmim	Raḥet	Nyēt	Asyēt	Kret
cekmimti	Raḥemt	Nyemt	Asyemt	kremt

2 2)Ticraḍ tisuddimin

Ticraḍ-a, rzant asway, attway d umyaḡ,” llant deg tmaziyt kraḍet n talḡiwin tisuddimin n umyaḡ: asway, attway d umyaḡ”¹⁴ (Quitout; 1997: 111). Ttasent-d ḡer tazwara n umyaḡ “ ticraḍ tisuddimin, tillint srid ḡer tazwara n talḡa n umyaḡ aḡherfi ney amenzu”¹⁵ (Quitout; 1997: 111).

2 2 1)Asway

Yettwasiley-d s tmernna n “s” ḡer tazwara n umyaḡ, yettara tigawt tḡeru ḡef wayeḍ, maca d amatar udmawan i tt-ixeddmen, yettara amyag aramsuk d amsuk, dayen amyag asemsay d amsuk “ yessenfalay-d tikti n ssebba, deg unamek n “eg tigawt” ney “eg ad yuḡal”, yettwasiley-d s tecredḡ s “¹⁶ (Quitout; 1997: 111).

Md:

U nsitif ic (144)

Ad t-sedren (221)

Teskemleḍ (258)

Snuqucex (433)

¹⁴ « il existe, en berbère, trois formes dérivées du verbe : le factitif ou le causatif, le passif et le réciproque »

¹⁵ « les morphèmes dérivationnels sont directement préfixés à la forme verbale simple ou primaire »

¹⁶ « il exprime l’idée de causativité ou de transitivité c’est-à-dire du (faire faire) ou de (faire devenir). Il se forme à l’aide du préfixe s et ses variantes phonétiquement conditionnée »

2 2 2)Attway

Yettwasily-d s tmerna n « tt » i umyag “ *attway yettwasiley-d s tmerna n tecređt “tt” di tazwara n umyag*”¹⁷ (Sadiqi; 1997: 92), yessenfalay-d tigawt yeđran yef tyawsa ney yef ęed, llant-d fell-as aęas n tezrawin acku taggayt-a d tin iweeren i tezrawt, “yeweer ad negzu leqdic n uttway deg tmaziyt, taggayt-a llant-d fell-as aęas n leqdicat: Basset(1952), Chaker (1973), Galant (1981), d Cadi (1990)..... yessenfalay-d tigawt yeđran yef wabaed ney yef tyawsa”¹⁸(Sadiqi; 1997: 91)

Md:

Yettyared (78) seg umyag yerd

Yettazzel (91) seg umyag azzel

La yetttsawar (107) seg umyag sawar

La nettqaser (246) seg umyag qesr

Ttwatfen (882) seg umyag ttef

Tella dayen tecređt-nnięen i s d-nessiliy attway, “ n ” , yas akken ur t-id-nufi ara s waęas deg wammud-nney.

Md:

Ynaxlae (611) seg umyag xlae

Deg wayen yerzan tajerrumt, yettara amyang amsuk d aramsuk

2 2 3)Amyay

Yettwasiley-d s tmerna n tecređt “m” i umyag aęerfi “ *yettwasiley-d s usezwer n m i talya taęerfit*”¹⁹ (Quitout; 1997: 114). Tessenfalay-d ambeddel n tigawt gar sin ney ugar n yimdanen. “ *talyiwin timyayin d talyiwin tinemyagin tisuddimin* ,

¹⁷ « Le passif en berbère s’obtient d’abord par la préfixation du morphème du passif tja au radical verbal »

¹⁸« il est difficile de cerner le fonctionnement du passif en berbère. Cette notion a fait l’objet d’un nombre considérable d’études : Basset (1952), Chaker (1973), Galant (1979), Bentolila (1981), et Cadi (1990).....il exprime le fait que quelque chose ou quelqu’un subit une action, un événement »

¹⁹ « il se forme par la préfixation de m- à la forme simple »

*senfalayent-d tukti n umbeddel, tettwasiley-d s usezwer n m yer talya taḥerfit n umyag*²⁰ (Sadiqi; 1997: 97)

Md

u mtawin ic (537)

mLAYAMEN (757)

mSEFRAQEN (525)

nEMFERKAT (733)

Ḥas akken llant tecraḍ-nniḍen deg tantaliwin –nniḍen yecban (mm, my) maca nekkni, nufa-d kan yiwet-agi “m”.

Tamawt:

Yella wanida i tteṣṣilint snat n tecraḍ, yiwet d asway tayeḍ d amyag, am wakka yella deg umedy-a: *mSEFRAQEN* (525)

m--- ticraḍ n umyag

-s---- ticraḍ n usway

Fraq amyag aḥerfi

2 3)Ticraḍ timazzayin

D ticraḍ i as-d-ittezzin i umyag, tteqqnent s ujerrid n tuqqna, ticraḍ-a rzant tizelyiwin n tnilla d yimqimen iwṣilen. “ *amyag yettban-d s tecraḍ timazzayin, i yellan deg-sent tizelyiwin n tnilla icudden yer wadeg d yiwṣilen n umyag (usrid, arusrid)*”²¹ (idir; 2008: 91)

2 3 1)Tizelyiwin n tnilla

Tsebanay-d tigawt aniḡer i terra (adeg) “*d tizelyiwin (d, n) i yettakken i umyag anamek n uwelleh deg wadeg*” (Nait-zerrad; 1995: 95).

²⁰ « les formes réciproques sont des formes verbales dérivées qui expriment l’idée de la mutualité ou de l’échange. Les formes réciproques sont obtenues par la préfixation de l’affixe de réciproque *m*   la forme simple du verbe »

²¹ « le verbe est déterminé par des modalités d’orientation spatiale et les affixes du verbe (directs, indirects) »

Deg tmeslayt n Busemyun, tella kan yiwet n tzelya “d”, ma d “n” ur tt-nufi ara deg wammud-nney.

Kra n yimediyaten

yuss-d (554)

yuc-it-d (709)

tuyi-d (151)

yettas-d (346)

ad d-yinni (445)

d-as-qqaren (385)

d-tawin (464)

“d” tesεa snat n twuruwin, tettbeggin-d tigawt terra yer win yettmeslayen ney win i wumi nettmeslay, fey waya ur nufi ara deg wammud-nney tazelya n.” **d** *tettwasemras ugar n, llant kra n tmeslayin n teqbaylit ur d-qqiment ara, d tiyađ (tamzabit, tawreglit, tacawit, ...). di tegnit-a azal n d yettuyal am win n n²²* (nait-zerrad; 1995: 97)

2-3-1-1)Asezwer d usedfer n wadeg-is

Tezmer ad d-tas tzelya d yer zdat n umyag ney yer deffir, aya yettuyal yer tegnit ideg yella umyag deg tefyirt.

a)Deffir n umyag

Mi ara yili umyag yefti yer yizri.

Md:

Yussa-d (554)

Yuyal-d (373)

Tenniđ-d (161)

²² « (d) est plus utilisé que (n), qui a même disparu dans certains parlers kabyle et autres (Mzab, Ouargla, Aurès, ...). Dans ce cas, la valeur de (d) se confond avec celle de (n) »

Mi ara yilli s talya **id**, yeqqnen yer umeqqim awşil

Md:

Yuc-it-id (709)

Mi ara t-id-yedfer wayen it-id-yessefhamen

Md:

Usin-d din twali ir ajdid (668)

Mi ara yili umyag yefti yer wurmir war tazelya

Md:

Yettas-d (346)

b)Zdat n umyag

Mi ara yili umyag yefti yer wurmir s tzelya ad.

Md:

ad d-yini (177)

ad-d-atfen (708)

Mi ara yili umyag yefti yer urmir ussid

md:

d-as-qqaren (385)

2-3-1-2)Talya-s

Tessa snat n talyiwin (d, id) tettbeddil ilmend n wayen i d-ikecmen fell-as.

2 3 2)Imqimen iwşilen n umyag

Ttasen-d deffir n umyag, tteqqnen s ujerrid n tuqqna, bđan yef snat n taggayin, imqimen usriden, d yimqimen irusriden.

2 3 2 1) Imqimen iwşilen usriden

Tteţţfen adeg n yimerna usriden i wakken ur yettilli ara usiwed i wawal deg tefyirt.

Md:

la yaered-xi (201)

la ywalef-c (289)

tufi-ten (366)

snex-c (578)

nefsa-tt (03)

nxerxer-tt (03)

Tafelwit n yimqimen iwşilen usriden

Amđan	Udem	Tawsit	Amqim	Amedya
Asuf	Ud 1 ^u	Ml	-xi	Yumar-xi
		Nt	-xi	Yumar-xi
	Ud wis 2	Ml	-c	Yumar-c
		Nt	-cem	Yumar-cem
	Ud wis 3	Ml	-t	Yumar-t
		Nt	-tt	Yumar-tt
Asget	Ud 1 ^u	Ml	-nnex	Yumra-nnex
		Nt	-nnex	Yumra-nnex
	Ud wis 2	Ml	-kum	Yumar-kum
		Nt	-kumt	Yumar-kumt
	Ud wis 3	Ml	-ten	Yumar-ten
		nt	-tent	Yumar-tent

2 3 2 2) Imqimen iwşilen irusriden

Ur mgaraden ara yef yimqimen usriden, řaca deg wudem amezwaru asuf.

Deg tfelwit-a, ad d-nessisen imqimen-a.

Amđan	Udem	Tawsit	Amqim	Amedya
Asuf	Ud 1 ^u	Ml	-i	Yeshaml-i
		Nt	i	yeshaml-i
	Ud wis 2	Ml	-c	yeshaml-c
		Nt	-cem	Yeshaml-cem
	Ud wis 3	Ml	-t	Yeshaml-t
		Nt	-tt	Yeshaml-tt
Asget	Ud 1 ^u	Ml	-nnex	Yeshamla-nnex
		Nt	-nnex	Yeshamla-nnex
	Ud wis 2	Ml	-kum	yeshaml-kum
		Nt	-kumt	yesahmel-kumt
	Ud wis 3	Ml	-ten	Yesahmel-ten
		nt	-tent	Yesahmel-tent

Tagrayt

S wakka, ad d-nini: talya n yisem d umyag deg tmeslayt n Busemyun, tesεa kra n tsuraf yerzan tawsit n wunti ideg yettilli s yiwet n tergal t deg wařas n yismawen untiyen, ama řer tazwara n yisem, ama řer taggara. Rnu řer-s addad, i d-yettillin ilmend n tegnit tamsislant, acku llant tegnatin i ilaq ad yili yisem deg waddad amaruz ilmend n yilugan n tjerrumt n tmaziřt, maca ur yelli ara, yetbes asifses n ususru.

Deg wayen yerzan amyag, ifetti am umyag n tmaziřt, yesεa ukkuřet n tmezra, ma d amatar udmawan d yiwen-is, maca deg umayun yemgarad d akken deg tmeslayt n Busemyun ifetti ilmend n wudmawen, ma d tizelyiwin n tnilla tesεa kan yiwet **d**, yesεan snat n twuriwin, tettara tigawt řer win yettmeslayen neř yer wanda-nniđen, deg wayen icudden řer yimqimen iwřilen n umyag, d yiwen-nse, ulac tamgarda gar yemqimen usriden d yemqimen irusriden.

Tagrayt
tamatut

Tagrayt tamatut

Akken nezra, tazrawt-a tekcem deg tayult n tesnilest, d aglam n sin yiswiren, aswir amsislan d uswir amselyan (talya n yisem d umyag) n tmeslayt n Busemyun ayir n Lbeyyed, nesbeyyen-d deg-s ittwelen n tmeslay-a, s umata mazal-itt tetṭef deg wayen yellan d agejdan deg tutlayt n tmaziyt, maca tesɛa kra n yittewlen i tt-yessemgarden yef tmeslayin-nniḍen n tmaziyt.

Ilmend n tezrawt i nexdem yef wammud i d-nuwi seg tmeslayt-a, nufa-d deg uswir amsislan, tmeslayt-a tesɛa akk imesla n tutlayt n tmaziyt, maca, imcalayen yella wanida ur ten-tesɛi ara am tergalin tizenzayin i d-yekkan seg tergalin tiggayin. Ma d ittwelen imsislanan yecban tuffayt, tanyit, d kra n yittewlen deg temsilit tudsant (tamsertit), i yellan i usifses n ususu, tesɛa-ten u tessemras-iten am tmeslayin-nniḍen.

Deg wayen yerzan tasnalya n yisem d umyag, yella wanida i temgarad deg kra n yiferdisen igejganen, yecban addad amaruz, d akken deg tmeslayt-a yemgarad usemres n waddad amaruz, acku yella wanida i yeqqen yer tegnit tamsisliṭ, aya d ayen ara yeḡḡen tmeslayt-a ad twexxer yef yilugan n tjerrumt n tmaziyt, yef waya yuwid ad tili tezrawt lqayen yef uferdis-a. Deg wayen yerzan tawsit n wunti tessemras deg waṭas n yismawen yiwet n **t** yer taggara ney yer tazwara n yisem, ladya deg wawalen ireṭṭalen, deg tewsit n umalay tesseylay tiyri tamezwarut i yellan d ticreḍt tagejdant n yisem amalay, s waya ad d-nini d akken talya n yisem deg tmeslayt-a tebda a tettbedil.

Ma talya n umyag d tin yecban akk timeslayin-nniḍen, temgarad kan deg umayun i yellan ifetti d wunti asget. Deg wayen icudden yer tecraḍ timazzayin, ad tent-naf sɛant kan yiwet n tzelya, **d**, i yesɛan snat n twuriwin, tettara tigawt yer win yettmeslayen ney yer wanida-nniden, ma d tazelya **n**, ur tt-tesɛi ara, am wakken ur tessemgirid ara gar yimqimen iwɧilen usriden d yimqimen irusriden.

S wakka ad d-nini tmeslayt-a tebda a tettbedil acku tesɛa ittwelen yerzan ticraḍ tigejdanin, aya ahat yekka-d seg wassayen i tesɛa d taɛrabt, acku tamnaḍt ideg ssawalen tmeslayt-a, zzin-as-d akk waɛraben. Nessaram ad ilint tezrawin ara d-yelhun deg ubeddel-a i yellan deg tmeslayt-a i wakken ad tt-neḥrez ur tettruḥu ara.

Ƴer taggara ssaramay ad tili tezrawt-a tuwi-d kra n umaynut, u terra-d cwiṭ n tafat yef tmeslayt-a, nessaram ad ilint kra n tezrawin fell-as, u ad ilin wid ara ikemmlen abrid i d-uwin yimezwura.

Ummuy n yidlisen

Ummuy n yidlisen

1)idlisen

-ANDRÉ Martinet ; *élément de linguistique général*, Armande colin, paris.

-ANDRÉ Marinet ; 1985 : *syntaxe général*, Armande colin, paris.

-BERKAI Abd Alaziz ; 2015 : *cours et exercices de phonitique/phonologie de tamazight*, université de Bejaia.

-BOUAMARA Kamal ; 2010 : *dictinnaire kabyle issin*, l'odysee, Tizi ouzou

-BOUMALK Abdallah ; 2003 : *manuel de conjugaison du tachelhit (langue berbère du Maroc)*, l'harmattan, Paris.

-CHISS (J-L) ; 1977 : *linguistique française, initiation à la problématique structurale*, librairie hachette, France.

-CHAKER Salim ; 1984 : *textes en linguistique berbère*, Bouchéne, Alger

-MALMBERG Bertil ; 1993 : *la phonétique*, presses universitaire de France, Paris.

- NAIT-ZERRAD Kamal ; 1995 : *grammaire du berbère contemporain (kabyle) : morphologie*, ENAG,Alger.

-QUITOUT Michel ; 1997 : *grammaire berbère (rifian, tamazight, chleuh, kabyli)*, l'harmattan, Paris.

-SADIQI Fatima ; 1997 : *grammaire du berbère*, l'harmattan, Paris.

2) tizrawin nnig n turagt :

-AISSOU Ouardia ; 2008 : *étude comparée de deux parlers, (parler d'Aokas & parler d'Irjen)* , mémoire de magister, université de Bejaia.

-IDIR Azddin ; 2009 : *description morphosyntaxique d'un parler kabyle, parler d 'Akfadou, région de Bejaia*, mémoire de magister, université de Bejaia.

Tijentad

Ammud

Ammud

Askal 07

01)[yəNayam mlanəx manəš təGamt yuzaṬa]

yenna-am:” mel-anex manec teggamt i uzeṭṭa”

02) [səg wassn əla təlsəmt uLi]

seg wass-n əla telsemt ulli

03) [aya uKid nisi taduft ukid nəSirət nəfsat nxarxartgi wamšadt]

aya ukkid nisi taduft, ukkid nessir-tt, nefsa-tt, nxarxar-tt gi wamcaḍ

04)[nəqardəšt nlamt uKid nəfliT d azəṬa təṭṭa d ulman]

neqardec-tt, nlam-tt, ukkid nefl-itt d azeṭṭa təṭṭa d ulman

05)[uKid təṭṭa d tažəLbit nəy d abərnus]

ukkid təṭṭa d tajellabit ney d abernus

06)[yəNayam ma ɣil ɣurkum lwaxt txadməm dis]

yenna-am ma ɣil ɣur-kum lwaxt txadmem dis

07)[wama zman nxəDəm daymen uliyiš gae lwaxt]

wama zman nxeddem daymen, u lli ic gae lwaxt

08)[wah tisədnan]

wah, tisednan.

09)[yəNayam manayən tzəṬəm]

Yenna-am manayen tzeṭtem?

10)[nṣat taḗLbit abarnus alfaf læəbayt]

Nṣat tajellabit, abarnus, alfaf, leəbayt

11)[təGən zis ula d asərwal]

Teggen zis ula d aserwal

12)[wah axidus tifəRašiyin]

Wah, axidus, tiferraciyin

13)[yəNayam u ḡurmiš yudu da azəṬa]

Yenna-am u ḡur-m ic yudu da azeṭta

14)[yəLa yuyur yəLa]

Yella uyur yella

15)[wama ḡil qlil qlil lḡuš yəLa yxədmən]

Wama ḡir qlil qlil lḡuc yella ixedmen

16)[yəNayam uLiš igəLa ɣərsən da azəṬa]

Yenna-am, ullic i illa ɣer-sen da azeṭṭa

17)[yəNayam manayən tiɣawsiwin nuṣəṬa]

Yenna-am manayen tiɣawsiwin n uzeṭṭa?

18)[azəṬa ifəDžadžən guməzwaru]

Azeṭṭa? ifeğğağen, g umezwaru

19)[nəTaditən nfal disən ifəDžadžən dtʰatša diɣanimən]

Nettad-iten nfal disen ifeğğağen d čatca, d iɣanimen

20)[nəSalay nəSahga timnədwin izuraz]

Nessalay nessahga, timnedwin izuraz

21)[nTəg tiḥdidin amu nTəg dis izəlman]

Ntteg tiḥdidin, amu ntteg dis izelman

22)[nžəBad dis iməzwadən]

Njebbad dis imezwaden

23)[ustu yəLa ɣil id̪ n lənwaɛ nwustu inəɣ Lan bəZf n lənwe]

Ustu, yella ɣil iğ n lenwaɛn wustu iney llan bezzaf n lenweɛ

24)[ustu n zman nəɣ lfabrika]

Ustu n zman neɣ n lfabrika

25) [Lan sən n wustu]

Llan sen n wustu

26)[yəLa wustu tətələmd nəɣ wən n lfabrika]

Yella wustu tetlem-d, neɣ wen n lfabrika

27)[wah lfabrika ay wu]

Wah, lfabrika ay wu

28)[nəcni nətələm amu]

Necni netlem amu

29)[uKid nəmšəð taduft amu]

Ukkid nemceð taduft amu

30)[uKid nəKəst tinəsrin uKid adtənləmt]

Ukkid nekkes-t tinesrin, ukkid ad ten-lemt

31)[uKid nəTayəl dis abarnus xidus]

Ukkid nettayel dis abarnus, axidus

32)[udən utuyiş lfabrika]

Uden u tuy ic lfabrika

33)[ntəLəm yil imaNax]

Ntellem yil iman-nnax

34)[isaywan nuzəţta kem igəLan]

Isaywan n uzeţta kem i yellan?

35)[isaywan nxəDəm sşmiđ]

Isaywan? Nxeddem s cmiđ

36)[taduft d zaybət n tyaTən]

Taduft d zaybet n tyeţten

37)[uKid tqardştən tləmtən tayləd zisən isaywan]

Ukkid tqardc-ten, tlem-ten, tayleđ zisen isaywan

38)[taylən zis azeTa]

Taylen zis azeţta

39)[Lan inən n lfabrika]

Llan inen n lfabrika

40)[nəTa yəLa yəQaaram Lan isaywan]

Netta yella yeqqar-am: “Llan isaywan.”

41)[zisən tatfad timnədwin aKid ifəD^žad^žən]

zisen tatfad timnedwin akkid ifeğğağen

42)[hay dinan uKid ndaritən]

Hay dinan ukkid ndar-iten

43)[uKid ntataf zisən ifəD^žad^žən]

Ukkid ntataf zisen ifeğğağen

44)[ay d tazməmt]

Ay d tazmemt

45)[wah nəQaras tazməmt]

Wah, neqqar-as tazmemt

46)[Niyaš ayd taduft d izaFən]

Nniy-ac ay d taduft d izaffen

47)[təLa šra nətналitən zis tyamamən]

Tella cra netnal-iten zis tyamamen

48)[ih ntəGət nləmmət kud nzəLit nzəLit]

Ih, ntegg-t, nlemm-t, kud nzell-it, nzell-it

49)[uKid ntataf zis tayda gufəD^žad^ž]

Ukkid ntataf zis tayda deg ufeğğağ

50)[Lan tnəlwin Nḍən am tən n ustnuli]

Llant tnelwin-nḍən am ten n ustnuli

51)[tən nustnuli ntagit gi tayda]

Ten n ustnuli ntag-it gi tayda

52)[sya sya d zis nəsnałta]

Sya, sya d zis nesnalta

53)[tlid ead təsnaḍ yuzəṬa]

Tlid ead tesnaḍ i uzeṭṭa ?

54)[yəNayam bħal adiLi xsənt yəSis n yəSim ad ləmdənt azəṬa]

Yenna-am:”Bħal ad illi xsent yəsis n yəssi-m ad lemdent azeṭṭa.”

55)[ad təntsləmdəd]

ad tent-slemded?

56)[wah wah maḥsub ad illix xsəx]

Wah, wah, maḥsub ad illix xsex

57)[azəṬa əad ad zdax]

Azeṭṭa əad ad zdax.

58)[təLa əad ɣri t^satša]

Tella əad ɣri čatca.

59)[tuɣanəx ntət ɣil zis]

Tuɣ-anex ntet ɣil zis

60)[al zis nəṢad araNəx]

Al zis neṣṣarad ara-nnex

Askal 08

61)[tanfust n talya timlul d ḥamu yimlul]

Tanfust n talya timlul d Ḥamu yimlul

62)[Ḥamu yəmlul taməṬutas Talya]

Ḥamu yeṃlul tameṭṭut-as Talya

63)[yərsən məMitsən d yəLitsən]

yər-sen memmi-tsen d yelli-tsen

64)[id^zən was Nan anawəḍ yəsSitNəx]

iḡen was nnan: “ad naweḍ yessi-tnnex”

65)[nyin zNi wəlyəm tfan abrid]

nyin znni ulyem tfan abrid

66)[zrin tazugart tɛajbas i talya]

zrin tazuggart tɛajb-as i Talya

67)[tuyəl dis akənbuš Nəs]

tuyel dis akenbuc-nnes

68)[zrin tamurt tərzeəm tyil təLa tɛfraḡ zisən]

zrin tamurt terzem, tyil tella tɛfraḡ zisen

69)[nəylənas taqlilt n wudi]

naylen-as taqlilt n wudi

70)[saydən yuzənzən gu yəž]

sayden i uzenzen deg uyej

71)[yilənt ay d labzuz din Qarən]

yilen-t ay d labzuz din qqaren

72)[irən Mitsən gi waMas n tzizwa]

iren mmi-tsen gi wmmas n tzizwa

73)[yəbda wəlyam yəsridul]

yebda ulyam yesridul

74)[təNayas talya ad asnəkəs dar]

tenna-yas Talya ad as-nekkes dar

75)[ad yiyur gi lahwa]

ad yiyur gi lahwa

76)[yənkəḍ udar yuḍa wəlyam ḗwan d^žint]

yenkeḍ udar, yuḍa ulyam, ḗwan ġin-t

77)[zwan xidarən nsən iwdən yəLitsən]

zwan xi idaren-nsen, iwden yelli-tsen

78)[talya təSayəd i Mis n yəLis yəTyarəd]

Talya tessayed i mmi-s n yelli-s yettyared

79)[təTaf tfaqsas taməlyiγtNəs yəMut]

tettaf tfeqs-as tamelyiγt-nnes, yemmut

80)[təNayas Mim dis lħaBət u iqadic]

tenna-as mmi-m dis lħabbet, u iqad ic

81)[γil fəqsəγast yəTas]

γil feqsey-as-t yettas

82)[nuyən aKidsən zwan d^žintən]

nuyen akkid-sen, zwan ġin-ten

83)[iwdən yeLitsən argazNəs d amžiwən]

iwden yelli-tsen , argaz-nnes d amejjiwen

84)[T^šən swən qəsrən giḍ]

ččen, swen, qesren gi iḍ

85)[təKər talya giḍ tutəf lwaqba n yəLis]

tekker Taleya gi iḍ, tutef lwaqba n yelli-s

86)[tufit yəT^šur s txubay n wudi]

tuf-it yeččur s txubay n wudi

87)[tisi tayrit təRəz untxubay n wudi]

tisi tayrit, terrez un-txubay n wudi

88)[təNa yas i yəLis Kər]

tenna-yas i yelli-s, kker

89)[lix nyix unmiDən]

lix nyix un-midden

90)[tuyitən yutfən gi lwaqbaNəm]

tuy-iten yutfen gi lwaqba-nnem

91)[tuzəl yəLis tufu udinəs yətaZəl zni tmurt]

tuzel yelli-s tufu udi-nnes yetazzel zni n tmurt

92)[tucu tafi altrus tufiyas i talya tutu təFəy]

tucu, tafi al trus, tufi-as i Talya tutu teffey

93)[yədfart Һamu tfan abrid]

yedfar-t Һamu, tfan abrid

94)[iwdən yəLitsən Niḡən]

iwden yelli-tsen-nniḡen

95)[ufant tuyəl azəṬa]

ufan-t tuyel azetṭa

96)[təfraḡ s yəMas d babas lfarḡ d aqərdal]

tefraḡ s yemma-s d baba-s lferḡ d aqerdal

97)[T^šən swən tisi yəLitsən imaNəs təzwa]

ččen, swen, tisi yelli-tsen imann-s tezwa

98)[təKər yəMas təNa i Һamu]

tekker yemma-s tenna i Һamu

99)[yəLitnəx ɣil taəagunt azəṬaNəs yebaxnunəð]

yelli-tnex ɣil taəagunt, azəṭṭa-nnes yebaxnuned

100)[ad krəx ad as təsməswix]

ad krex ad as-t-semsawix

101)[tisi asləs tnəkḍast]

tisi asels tnekḍ-as-t

102)[tusəd yəLis tezru ayən]

Tus-d yelli-s tezru ayen

103)[təNa yiMas manayən ayu]

Tenna i yemma-s manayen ayu?

104)[Tisi imaNəs təNa i ḥamu]

Tisi iman-nnes, tenna i Ḥamu

105)[Kər anəzwa yəLiš udanax taxs]

Kker anezwa, yelli-c u danax taxs

106)[fXən tfan abrid mutən s fad]

Fyyen tfan abrid , muten s fad

Askal 02

107)[la yəTsawar di ɣil nət̪ʰ]

La yettsawar di ɣil-neč

108)[la yəɽaf ɣil təswirətinux šək walu]

La yetɽaf ɣil teswirret-inux, cekk walu

109)[ɣuma Dahrət]

ɣuma ad dahret

110)[ɣuma ašsnən]

ɣuma ac-snen

111)[šək ay daqərdalNəx]

cekk ay d aqerdal-nnex

112)[aš tɣilən ay d šək imeš Dzwiɖ]

ac-tɣilen ay d cekk, imec ad tezwiɖ

113)[di kəm šəkmim]

di kem cekmim

114)[təsənəd i tmaziytnsən dtmaziytNəx d tmaziyt n tyərdayt]

tesned i tmaziyt-nsen, d tmaziyt-nnex, d tmaziyt n Tyerdayt

115)[siwlex aKid ətman]

siwlex akkid Eatman

116)[yəNayid yəLa waḌu]

yenna- id:” Yella waḍdu”

117)[yəLa yərsən waḌu g Nεama daymən]

yella yer-sen waḍdu g Nneama daymen

118)[ṭariq yəNayid Mis n xaltis la T^ṣat yərsən təbruray]

Ṭariq yenna-id , mmi-s n xalt-is :”La tṣat yer-sen tebruray”

119)[man gi məšriya]

mani? gi Mecriya

120)[wRayən xa Tawiḍ]

wrrayen xa ad t-tawiḍ

121)[wah təLa din təsmudya]

wah, tella din tesmudya

122)[xa dawix ayəT^ša ləaylət]

xa ad awix ayečča, ləaylet

123)[la tudu yəmMa la yəhləšt sya inəy ay d sya]

la tudu yemma, la yehlec-t sya iney ay d sya

124)[uLiš la təqrəd]

ullic la teqred

125)[wuLiš la təqrəd La

ullic la teqred , lla

126)[uden təmnaε wulliš təLa təqrəd]

uden temnaε, ullic tella teqred

127)[La nəTata təbga iyəsNəs yəqsaḥ]

lla, nettata tebga, iyəs-nnes yeqsaḥ

128)[u dis iš aysum]

u dis ic aysum

129)[manayən ayəT^ša]

manayen ayečča ?

130)[ayəT^ša ay d tlata]

ayečča, ay d tlata

131)[təlīd təSawaləḍ s waḍu TenzarNəš]

tellid tessawaleḍ s waḍu n tenzar-nnec

132)[nəTa la yriza]

netta la yriza

133)[nəTa yəNayaš ad as ntušəx ad ssayḍən]

netta yenna-ac ad as-ntucex ad as-sayden

134)[Niyaš ayəT^ša ay d tlata]

nniy-ac ayečča ay d tlata

135)[uliš lix xsəx ad zgix elaxatar Lan tsən g lḥuš]

ullic lix xsex ad zgix, elaxater llan tsen g lḥuc

136)[La walu Lan beid]

lla, walu, llan beid

137)[Lan layirin Lan layirin tsən]

llan layirin, llan layirin tsen

138)[u γəršiš ʔraħt ləxmis]

u γer-c ic traħt lexmis

139)[ay wahah aLah γləb]

ay wahah allah γaleb

140)[nəṯ^š aMi ufix ad raħax ass n laxmis]

neč ammi ufix ad raħax ass n lexmis

141)[nəṯ^š aMi ufix laxmis ad zwix]

neč ammi ufix laxmis ad zwix

142)[aMi ufix zdəFer aməšli ad zwix]

ammi ufix s deffer amecli ad zwix

143)[iməš yədhar šra ad ašmləx]

imec yedhar cra ad ac-mlex

144)[wah ḥuma unsitifiš taerabt gi wawal]

wah , ḥuma u nsitif ic taerabt gi wawal

145)[awəDi nətnin tmaziḡtnsən təččur s taerabt]

aweddi, netnin tmaziḡt-nsen teččur s taerabt

146)[satafən trumit d taerabt]

satafen trumit d taerabt

147)[yak ay d amu]

yak ay d amu

148)[nəšnín əad la nəTa tmaziḡt n zman]

necnin əad la netta tmaziḡt n zman

149)[uLiš la nəSawal s nəzdidət]

ullic la nessawal s nezdidet

150)[amu nəLa nifitən]

amu nella nif-iten

151)[uyən waS tuyid gi ḡərdaya]

uyen wass tuyi-d gi Ḳerdya

152)[tuɣiyid g tɣardayt]

tuɣ-iyi-d g Tɣardayt

153)[nətnin ɣərsən lqəQət n təərabt g tmaziɣtnsən]

netnin ɣer-sen lqəwwet n təərabt g tmaziɣt-nsen

154)[surtu lebzuz n yudu]

surtu lebzuz n yudu

155)[waLu ula d iqərdaləNsən]

wallu, ula d iqerdalen-nsen

156)[ay wah Qarən ləərs]

ay wah, qqaren ləers!

157)[Qarən bəZaf n tɣawsiwin s təərabt]

qqaren bezzaf n tɣawsiwin s təərabt

158)[nəQar rcəl nəQar xad rešlex]

neqqar rcel, neqqar xad reclex

159)[aha uqiriš amən ɣərsən d ləib]

aha! u qir ic amen, ye-rsen d leib

160)[bəŞaḥ nəşnin tmaziytNəx tiyu amu]

beşşah necnin tmaziyt-nnex tiyu amu

161)[ad yiLi təNid nət^s dəbar rasək aTiKəs]

ad yilli tennid-d, neç debar rasek, ad t-ikkes

162)[Niyaş yərsən d leib]

nniy-ac yer-sen d leib

163)[yərsən amlaş inin yərsən amla]

yer-sen amlac, inin yer-sen amlac

164)[wah g yərdaya yərsən amlaş]

wah, g Xərdaya yer-sen amlac

165)[amlaş ay tamuli inəy manəş]

amlac ay tamuli iney manec?

166)[nəşnin nəQar rcəl nətnin Qarən amlaş]

necnin neqqar rcel, netnin qqaren amlac

167)[i šəkmim manəš təQarem]

i cekmim manec teqqarem?

168)[Tuɣiyid snəx i təqbaylit]

Tuɣ iyi-d snex i teqbaylit

169)[Lix sawalax aKid amDuklinux

Lix sawalax akkid amddukl-inux

170)[wəLiš aKidš]

ullic akkid-c

171)[gæ wəLiš təLiɖ da]

Gæ ullic tellid da

172)[ɪzwa mərzug]

ɪzwa Marzug?

173)[yiwit maSi aKids]

Yiwi-t Massi akkid-s

174)[nəč^s səzwix]

Neč sezwx

175)[La Niyaš ȳil xu tətix inən n maruk]

La nniȳ-ac ȳil xu tetix inen n Maruk

176)[Lmaruk Qarən litihal ad tahlah]

Lmaruk qqaren:” litihal, ad tahlah”

177)[mi xa d yini xa drəšləx]

Mi xa ad d-yini xa ad reclex

178)[tən uLiš tmaziȳt]

Ten ullic tmaziȳt

179)[Qarən ad tahlah]

Qqaren:” Ad tahlah”

180)[wəRayən imaziȳən n Şah]

Werrayen imaziȳen n şşah?

181)[xdayanax səg unzažət]

Xdaya-nax seg un-zajet

182)[Inəȳ manəš]

Iney manec ?

183)[Niyaš tuyiyid snax i teqbaylit]

Nniy-ac:” Tuyi-id snax i teqbaylit”

184)[udən Lix g larmi gi fur nasyunal]

Uden llix g larmi, gi « Fur nasyunall »

185) [tuyiš din]

Tuy-ic din ?

186)[qimax din εamin gi fur nasyunal sawalax s teqbaylit mya f lməya]

Qimax din εamin, gi « Fur nasyunal » Sawalax teqbaylit mya f lmeyya

187)[yıl usixd da Busamyun]

yıl usix-d da, Busamyun

188)[bəşah usiyd da tixt tix taerabt tix taqbaylit n tizi wazu]

beşşah ; usix-d da tix-t, tix taerabt, tix teqbaylit n Tizi-wazu

189)[tıx sawaləx yıl s tmaziytNəx]

tıx sawalax yıl s tmaziyt-nnex

190)[tləmdəḍ din ləmdax mliḥ gæ]

tlemded din? Lemdax mliḥ gæ

191)[nəTat təQas mi li tesawalṭ]

nettat teqqas mi li tesawaleḍ-t

192)[anəzwa]

Anezwa?

193)[awəDi əd^z al d yəḥma ašib lḥal]

aweddi eḡ al d-yehma acib lḥal

194)[mayyem Hamaneš]

Mayyem? ha manec?

195)[Nanid məlmi Imardi layusinəd kəm əla niLi]

Nnan-id melmi, Imardi layusined, kem əla nilli?

196)[Ay d aršəl La wuLiš d aršəl]

Ay d arcel, lla, wullic d arcel

197)[təNidid xa draḥax la zəFun]

Tenniḍ-id xad raḥx l Azeffun

198)[wah Lan umrənxi din]

Wah, llan umren-xi din

199)[umren yaḥsra awalu n trəšt zman]

Umren, yaḥasra! Awal-u trect zman

200)[manayən Qarən miDən]

Manayen qqaren midden?

201)[Qarən la yaerədxī Qarən la yumarxi]

Qaren la yaered-xi, qqaren la yumar-xi

202)[Awalū Lan trəšt]

Awal llan trect

203)[L yudu Lan Qarən miDən]

L yudu llan qqaren midden

204)[Lan Qarən yaerədxī]

Llan qqaren yaered-xi

205)[walu Lan Qarən yumarxi]

Walu llan qqaren yumar-xi

206)[umrən Lan Qarənt yıl iqərdalən d tqardalin]

Umren llan qqaren-t yıl iqerdalen d tqardalin

207)[ama ləbzuz Lan Qarən aSu yıl]

Ama lebzuz llan qqaren ass-u yıl

208)[La ula d nətnin ya wəDi ad yili təzriḍ nətnin]

Lla, ula d netnin, ya weddi ad yilli tezriḍ netnin

209)[nətnin yərsən gae iqərdalən yak]

Netnin yer-sen gae iqerdalen , yak!!

210)[Lan surtu inən yəfyən bara n tmurt]

Llan surtu, inen yefyen bara n tmurt

211)[inən isəknən bəRa]

Inen iseknen berra

212)[inən isəknən gidurar ead Sawalən]

Inen iseknen gi idurar, ead ssawalen

213)[Sawalən aşıbt Lan tfen mliḥ]

Ssawalen acibt, llan tfen mliḥ

214)[inən yutfən timura tiqardalin]

Inen yutfen timura tiqardalin

215)[tsəMa ḫan d aərabən]

Tsemma ḫan d aəraben

216)[nətnin krən yudu Lan žəDən tyawsa]

Netnin kren yudu, llan jedden tyawsa

217)[xadax rnan izuGwayən]

Xad ax-rnan izuwwayen

218)[nətnin manayən yudu]

Netnin, manayen yudu

219)[mani yagsaydən tmaziyt Lan Tazlən]

Mani i isayden tmaziyt llan ttazlen

220)[iNayanaxt nurdin]

Inna-anax-t Nurdin

221)[wah Lan Tazlən at Sədrən]

Wah, llan ttazlen ad t-ssedren

222)[La nurdin xatih]

Lla, Nurdin xatih

223)[hamani tuyanax]

Ha mani tuy-anax

224)[udən tuyanax liməDukalNəx]

Uden tuy-anax L imeddukal-nnex

225)[inən yərsən nraḥ wah şaḥ]

Inen yer-sen nraḥ, wah şaḥ

226)[udən nəSiwəl nəNa g yuftis]

Uden nessiwel, nenna, g yuftis

227)[yəNayaş hamanəş hamanəş]

Yanna-yac ha manec ha manec

228)[yəNayaš maYəm u təkərmiš ula d šəkmim]

Yenna-ac:”Mayyem u tekkerm ic ula d cekmim”

229)[nNayaš uyərnəyiš lyaši]

Nenna-ac u yer-nay ic lyaçi

230)[nešnin dṛus uyərnəyiš miDən]

Necnin dṛus, u yer-neṽ ic midden

231)[La nəšnin ad iLi bdan ayəT^ša syaran ad dəwlən]

Lla ; necnin ad illi bdan ayečča syaran, ad dewlen

232)[dagi busamyun wah]

Da gi busamyun, wah

233)[ha nəšnin iqerdalən Lan əad tfən]

Ha necnin iqerdalen llan əad tfen

234)[tfan gaε uyərnəyiš dis iwaləNiden]

Tfan gaε, u yer-neṽ ic dis iwalen-nniḏen

235)[nətnin ṽərsən sya d sya]

Netnin ṽer-sen sya d sya

236)[nəšnin ɣərNəx tmaziɣt aSu labas]

Necnin ɣer-nnex tmaziɣt ass-u labas

237)[tnəjməɖ aTinid təsein b ləmya Tuşbiht]

Tnejmɖ ad tinid tessein b lemya d tuşbiht

238)[da nəšnin yif layurin]

Da necnin yif layurin

239)[nəSawal zis ulad g ləaylət di waMas n lhuš]

Nessawal zis ula g ləaylet di wmmas n lhuc

240)[nət^š laewərt Lan sawalənas s taerabt]

Neč laewart llan sawalen-as s taerabt

241)[daymən Lix tnuyax aKidsən]

Daymen llix tnuyax akkid-sen

242)[la tusa-səntid d lamuda]

La tusa-sent-id d lamuda

243)[məštix unwaydi]

Mectix un-waydi

244)[təsməštiḍid]

Tesmectiḍ-id

245)[Li təsnəḍ manayən Qaren]

Lli tesneḍ manayen qqaren

246)[nəTa manayen xa d yəSən nəšnīn la netqasər]

Netta manayen xa ad yessen, necnin la netqaser

247)[aTiniḍ la yzum awal]

Ad tiniḍ la yzum awal

248)[Nix anəQel]

Nnix aneqqel

249)[La yəsyəḍ la yəsyad]

La yesyəḍ, la yesyad

250)[ha xdayanax aTiniḍ litəGurəd g dwarəd^ž]

Ha xda-anax, ad tiniḍ li teggured deg dwareḡ

251)[hak yəNayaš ug kkidəš yəsiwlən]

Hak yenna-ac , ukkid-c yesiwlen

252)[uKid təLiḍ baəda]

Ukkid telliḍ baəda?

253)[xa dinix gae tiyni]

Xa ad inix gae tiyni?

254)[hak li təqləḍ]

Hak li teqləḍ

255)[kulši siwlt aSu manis xəc]

Kulici siwl-t ass-u, manis xec

256)[manayən xa d iT^šarən wu]

Manayen xa ad iččaren wu?

257)[La ḡil ag nəsiwəl]

Lla, ḡil ay nesiwel

258)[manayən təLid təGiḡ g lḡuř təkəmləḡ]

Manayen tellid teggiḡ g lḡuc, teskemləḡ?

259)[udin raḡyiř gae]

u din raḡy ic gae

260)[udən d usiyəd s gi ḡərdaya rəgbax din]

Uden d usiy-d seg Ḳerdaya regbax din

261)[ufixt la yu lkarlaj twali təflut]

Ufix-t la yu lkarlaj twali teflut

262)[xa təYəḡ lfayuns twali təflut]

Xa teyyeḡ lfayuns twali teflut ?

263)[duřbiḡ uysitifiř nDa]

D uřbiḡ, u ysitif ic ndda

264)[alakxi xdayid zis]

Alak-xi, xda-yi-d zis

265)[řbar řbar təYt al mbaed]

řbar, řbar teyy-t al mbaed

266)[mani]

mani?

267)[hag daxlæt twali tæflut n lḥuš]

ha g daxlet , twali teflut n lḥuc

268)[mani bəRa]

Mani ? berra ?!

269)[twali iḥaraš məṣṭafa]

Twali iḥarac meṣṭafa

270)[guntəlḥušt taqəZuzt wah]

g un-telḥuct taqezzuzt ? wah

271)[manayən xa dis Yex]

Manayen xa dis yyex ?

272)[ey dis lfayuns x mitra walu]

Ey dis lfayuns x mitra, walu

273)[ad tbəntrex təLa lbanturət nwən]

Ad t-bentrex, tella lbanturet-nwen

274)[awəDi Yit La din umšan n waman d tbiša d ləybabir]

A weddi yyi-t yella din umcan n waman d tbica d leybabir

275)[əYas yil lkarlaž iraxsən]

Eyy-as yil lkarlaj iraxsen

276)[Nix tikəltNidən adawix tul išəbhən blastik]

Nnix tikelt-nniđen ad awix tul icebhen blastik

277)[ih tseMa la xa Tadneḍ]

Ih, tsemma la xa ad t-tadneḍ

278)[udiniš taqt]

U din ic taqt

279)[iməš Tudneḍ xa tetha taLəst g lḥušNəš]

Imec t-tudneḍ xa tetha tallest g lḥuc-nnec

280)[šək uLiš Lan syadənaš a maḍ'id]

Cek ullic llan syaden-ac a Maḡid

281)[maYəm uLiš Lan syadənaš]

Mayyem ullic llan syaden-ac?

283)[xa diSən taLəst marzug]

Xa ad issen tallest Marzug?

284)[maYəm u yəSiniš taLəst]

Mayyem? U yessin ic tallest!

285)[iNas i CixNəš manayən taLəst]

Inni-as l ccix-nnec manayen tallest?

286)[iməš tyufu ad asušax malyar]

Imec t-yufu ad as-ucax malyar

287)[taLəst ay n iqerdaləNəx]

Tallest ay n iqerdalen-nnex

288)[tit təsnaḍ]

Tit tesnaḍ?!

289)[nəTa sayi la ywaləfš yəssən]

Netta sayi la ywalef-c, yessen

290)[La yəyru busamyun]

La yeyru busemyun

291)[u yəyriyiš]

U yeyri ic

292)[nət^š snax šnawa n ləmdiya]

Neč snax cnawa n lemdiya

293)[sawalən am busəmyun]

Sawalen am busamyun

294)[umbæd Nanid ay d ləmdiya]

Umbæd nnan-i-d ay d Lemdiya

295)[id^ž ən snaxt g ləmdiya]

Iğen snax-t g Lemdiya

296)[tuyanax nətqasr duminu amu g tzəQaNəx]

Tuy-anax netqasr duminu amu g tzeqqa-nnex

297)[yəNayitd id^žən s gi ləmdiya]

Yenna-yit-d iğen seg Lemdiya

298)[arža ašmlax]

Arja ac-mlax

299)[nəLa nətʉrar g duminu]

Nella neṭurar g duminu

300)[kul Dunyət təLa tzənzənt]

Kul ddunyet tella tzenzent

301)[wən tuyitən izəznənt tuyit ʁri g tzəQa]

Wen tuyiten izenznent tuyit ʁer-i g tzeqqa

302)[asiwəl šək tətʉəd ifasəNəš]

A siwel cek tetfed ifasen-nnec

303)[šək trəyšəḍ tətʉaḍ gizan]

Cek treyceḍ tetʉaḍ gi izan

304)[ha maYəm waš elih]

Ha mayyem, wac elah

305)[Lix sawaləx s ifasən

Llix sawalex s ifasen

306)[YəəMar aqəlqulNəs yəQim yətyani s tmaziyt]

Yəemmar aqelqul-nnes , yeqqim yetyani s tmaziyt

307)[yəNa šra n wawal səydaγas]

Yenna cra n wawal seydeγ-as

308)[qimax sisγitax manayən la yəQar wu]

Qimax sisγitax manayen la yeqqar wu

309)[Nix ad d^žawbəx]

Nnix ad ḡawbex

310)[yəNa šra n wawal jawbəxt]

Yenna cra n wawal jawbex-t

311)[yak nəTa irah nišan i tisaf yəSaxsit]

Yak netta irah nican i tisaf yessaxs-it

312)[yəkfər šra n təkfirət yəNayanax yudu ad itəmləm wərayən d i jawbən]

Yekfar cra n tekfirt yenna-yanax yudu ad itemlem werayen ad i jawben

313)[yil id^žən s gi rba yəsnən bəLi nət^s d maziγ]

yil iğen s gi rba yesnen belli neč d maziγ

314)[nət^s gae uLiš uyitən d maziγ g lkazirna]

neč gae ullic uyiten d maziγ g lkazirna

315)[aya din šawiya ləqbayəl gae aKid lbaed lbaed]

aya din cawiya, leqbayel, gae akkid lbaed lbaed

316)[yəsiwəl s taerabt]

yesiwel s taerabt

317)[bəşaḥ inu ay d inu ag di jawbən]

beşaḥ inu, ay d inu ad i jawben

318)[Nanas waš ta gult]

nnan-as wacta gult

319)[šawi balak fhəm šwiya bəşaḥ ləqbayəl ufhiməniš]

cawi balak ffem cwiya beşaḥ leqbayel u fhimen ic

320)[yəNa awal yəmra]

yenna awal yemra

321)[bəʃaḥ nət^š jawbaxt]

bəʃaḥ neč jawbax-t

322)[aya yil ad ijawbən]

aya yil ad ijawben

323)[təLiḍ aKidi wah Lix syadyaš]

Telliḍ akkid-i ? wah llix syady-ac

324)[ad itmleḍ wəRayən ad ijawbən]

ad it-mleḍ werrayen ad ijawben

325)[saga dəzrix xa di drən gaε unbit n tzeqqa]

saga d-zrix xa ad idren gaε un-bit, n tzeqqa

325) [Niḡas a flan ay d nət^š]

nniḡ-as a flan ay d neč

326) [yəNayid walu šək xatik]

yenna-yid walu, cek xatik

327) [šək d aεrab d wu d aεrab]

cek d aεrab, d wu d aεrab

328)[inu d ləqbayəl sinu d ləqbayəl wu d šawi wu ay d kda]

inu d leqbayel, sen-u d leqbayel, wu d cawi, wu ay d kda

329)[Niyas a wəDi ay d net^š yəeya]

nny-^{as} a weddi ay d neč, yeeya

330)[Niyas ay d nət^š yəNayid walu]

nny-^{as} ay d neč, yenna-yid walu

331)[yəNayid manəyən Nix]

Yenna-yid manayen id nnix?

332)[Niyas hamanayən təNiḍ]

Nny-^{as} ha manayen tenniḍ

333)[luLiš Lix ḥsix g rəbea wətmanyin]

Ullic llix ḥsix g rebea wetmanyin

334)[Niḡas hamayanən təNiḡ d hamayanən d ašNix]

Nniḡ-as ha manayen tenniḡ, d ha manayen id ac-nnix

335)[yəNayid nišan nišan]

Yenna-yid nican, nican

336)[Niḡas nət^s s g şaḡra d maziḡ]

Nniḡ-as neč seg şaḡra, d maziḡ

337)[tuyid qəndax tmaziḡt am wuču]

Tuyi-d qəndax tmaziḡt am wut^su

338)[Ha bdix tag tag]

Ha bdix, tag tag tag.....

339)[ḡil unwarbawi yəqQim iḊas]

ḡil un-warbawi, yeqqim iḊas

340)[qimən ḡil ḡarən]

qimen ḡil ḡaren

341)[εam u ši u zis yəSiwəl iš]

εam u ci u zis yessiwel ic

342)[ha tqəDəḍ tsəbrəḍ u zis təsiwləḍ iš]

ha tqeddeḍ tsebreḍ u zis tesiwleḍ ic

343)[εam u rəbea šhur nət^š sərsəNid d awahrani]

εam u rebe chur neč sersenn-id d awahrani

344)[yil arbawi li yaerəf ag snen nət^š n busamyun]

yil arbawi li yaeref, ag snen neč n bysamyun

345)[aya səg udən sayi tḥix d maziḡ]

aya seg uden sayi, tḥix d maziḡ

346)[aya yəḥa yqasid kul dqiqa yəTasəd ḡri]

aya yəḥa yqasid, kul dqiqa yettas-d ḡri

347)[sawalən am nəšnin]

sawalen am necnin

348)[La Niḡas asḡ lan g ein dəfla Lan g šləf imaziḡən am nəšnin]

lla, nniḡ-as . aseḡ , llan g ein defla, llan g clef imaziḡen am necnin

349)[wəLiš g bni ɣawa]

wellic g bni ɣwa

350)[asɣd Lan g la kut]

asɣ-d llan g la kut

351)[inən yəLa Rif n ləbɣar damus nbi ɣewa]

inen yella rrif n lebɣar, damus bni ɣewa

352)[inən gae sawalən s tmaziyt]

inen gae sawallen s tmaziyt

353)[sawalən am nəšnin a bəlɣaž]

sawalen am necnin a Belɣaj

354)[ɣarax dis tu]

harax dis tu

355)[Lan iNiɖnin Lan gi wəɖrar]

llan inen-nniɖnin, llan gi weɖrar

356)[aḍrar gæ ad iLin snən]

Aḍrar gæ ad illin snen

357)[Lan gi wəḍrar Lan g lwilayət n ein dəfla sawalən s tmaziyt]

llan gi wəḍrar, llan g lwilaya n ein defla sawlen s tmaziyt

358)[ʒrix idʒən səg la famiNəx yəršəl tišt s gi ɛamra]

ʒrix iğen seg la fami-nnex, yercel tict sgi ɛamra

359)[təḥiḍ d marzug]

təḥiḍ d marzug

360)[udən dusinəd yəMas təSən tmaziyt]

uden d usined, yemma-s tessən tmaziyt

361)[axatər nəTat uLiš təLa tsən]

axatar nettat ullic tella tsen

362)[tUSD al məšriya nəTata u təSin iš bəLi d imaziyən]

tUSD al mecriya, nettata u tessin ic belli d imaziyən

363)[u təSin iš inən la yiwyənt d imaziyən]

u tessin ic inen la yiwyen-t d imaziyən

364)[tufu miDən tisədnan sawalənt yıl s tmaziyt]L

tufu midden, tisednan sawalent yıl s tmaziyt

365)[tənayasənt unfin yəLi tuɣiyid gdax]

tenna-yasent, unfin, yelli tuɣiyid gdax

366)[finalmu tufitən d imaziyən]

finalmu tufi-ten d imaziyen

Askal 03

367)[anəsiwel iðu yəLa waḌu dasəMad]

anesiwel, ið-u yella waḌu d asemmad

368)[balak ad tas tbiša əla rəBi]

balak ad tas tbica əla rebbi

369)[uSanu yəzwan tuɣit d anəbdu]

ussan-u yəzwan tuɣit d anebdu

370)[tuɣit tfuyt tətšəNəf]

tuɣit tfuyt tetcennef

371)[nət̚^s gae snaqsax irad]

neč gae snaqsex irad

372)[umbaed yaxi yədwəl lžəw]

umbaed yaxi yedwel ljew

[umbaed yuɣald lħal

umbaed yuɣal-d lħal

374)[nət̚^s Lix snax xa tmədrən tyawsa u sənɸəly iš

neč llix snax xa tmedren tyawsa u senfely ic

375)[u tyisd̚ atəksəd̚]

u tyisd ad tekseɖ

376)[qimax ɣil amən]

qimax ɣil amen

377)[Li tuyiten šək tuyik təlhiɖ]

lli tuyiten, cek tuyik telhiɖ

378)[nət^š tuyiyi təqlax zrix Lan iyi aYəT^ša Lan iYin tbica]

neč tuyiyi teqlax, zrix llan iyyi ayyečča, llan iyyin tbica

379)[ɣərnəx wah]

ɣer-nex? Wah

380)[d id^žən uməDakəlinux ɣəNayid la ywəṬa wədfəl]

d iğen umeddakel-inux, yenna-yid la yweṭta wedfel

381)[təLa təxsanəx tbiša]

tella teks-anex tbica

382)[Niyasən gi ɣardaya, nniy-as s taerabt, kifaš tgulu teld^ž]

Nniy-asen gi ɣardaya, nniy-as s taerabt, kifac tgulu telğ?

383)[Naniyid u ɣərNəy iš adfəl]

Nnan-iyid u ɣer-nney ic adfel

384)[mam g timimun sətnax id^žən]

Mam g timimun setnax iğen

385)[Niyas manəš d as Qarən i wədfəl]

Nniy-as manec d-as-qqaren i udfel

386)[yəNayid nəQaras təldʒ]

Yenna-yi-d neqqar-as telğ

387)[YəNayid u yərNəy iš]

Yenna-yid u yer-ney ic

388)[nəšn nQar adfəl tbiša aźris aĐu

Necnin nqar adfel, tbica, ajris, ađdu

389)[Li tuyit d aĐu təzriṭ]

Lli tuy-it d ađdu, tezriṭ-t

390)[AĐu d aqərdal la d asəMad]

Ađdu d aqerdal, la d asemmad

391)[tuyit xa d yəsifi tazəQa Li]

Tuy-it xa ad yesifi tazeqqa, lli

392)[tuy-it gae saxsix iləmši]

Tuy-it gae saxsix ilemci

393)[ead Lix šaelax-t yudu]

ead llix caelax-t yudu

394)[nəšni la ead yəxsi]

necni la ead yexsi

395)[Niyas Li i maSi šael-it asea u disayd iš waqila]

nniy-as lli i massi cael-it, asea u d isayd ic waqila

396)[nəLa nəYuten s waDu təflut]

nella neyyu-ten s waddu teflut

397)[wah tit bələamt]

wah, tit beləam-t

398)[la nəQənt s waDu təflut]

la neqqen-t s waddu teflut

399)[Təqnəmt iQan n zman]

tteqnem-t iqqan n zman

400)[ad yiLi lžihət n aflu žar ləywat d aflu ad yiLi wədfəl]

ad yilli ljihet n aflu, jar leywat d aflu, ad yilli wedfel

401)[aTiLi tmurt Tazizawt]

ad tilli tmurt d tazizawt

402)[dis iməndi iylas]

dis imendi , iylas

403)[la la titayu ut^šu]

la la ta tiyu učču

404)[təLa din uLi yi tkadaḍ]

tella din ulli yi tkadaḍ

405)[ziy tuyik šək syən yumayənu]

ziy tuy-ik cek yumayen-u

406)[udən na nuSd zrix]

uden nella nuss-d zrix

407)[i tmurt mašəg ta tiyu syən]

I tmurt maceg ta tiyu syen

408)[u yərsən tudiyiş tbiša yumayən u šnin iš žmaəət]

u yer-sen tudi ic tbica yumayen, u c-nin ic jmaəet

409)[la tuda uSan nən]

la tuda ussan-nen

410)[tuda yərsən bəZaf yəSa yərsən gae]

tuda yer-sen bezzaf, yessa yer-sen gae

411)[yaya adfəl bəZaf syən]

yaya, adfel bezzaf syen

412)[nəšnin ag d a ixəSən sya tbiša]

necnin ag d a ixessen sya tbica

413)[zriḍ udən nəzwa mažda s Qarən]

zriḍ uden nezwa, majda s qqaren

414)[ud nufu lžihət n tyart]

u dnufu ljihet n tyaret

415)[nəšnin walu, txəsanəx tbiša]

necnin walu, txes-anex tbica

416)[Nanyid g d^žəlfə]

nnan-iyi-d g ğelfa

417)[təsnađ tırfas]

Təsnađ tırfas

418)[taftən g tmurt šəbhən lbatata]

Taf-ten g tmurt cebhen lbatata

419) [mi tutu tbiša mliḥ]

mi tutu tbica mliḥ

420)[timizidin]

timizidin

421)[təsnađ kam l lkilu kat mil dinar]

Təsnađ kam l lkilu, kat mil dinar

422)[La yudu waqt fat tawint at Qatar]

lla yudu, waqt fat tawin-t at Qatar

423)[la yəTasd id^žən s gi surya yəTawi-t waqt fat]

la yettas-d iğen s gi surya yetawi-t waqt fat

Askal 01

424[yəNayš siwəl ašəbt s lžahd]

Yenna-ac siwel acibt s ljehd

425)[wah lix saydayas lix təqləx dis]

Wah, lix syady-as, lix teqləx dis

426)[Niyaš aSu şbaḥ tsax]

Nniy-ac ass-u şbaḥ tsax

427)[maYəm u təxdimḍ iṣ aSu]

Mayyem u texdimḍ ic ass-u

428)[u xdimay iṣ xedmax s lkamyu]

U xdimay ic, xedmax s lkamyu

429)[u raḥəy iṣ l xədmət şbaḥ eyix]

U raḥey ic l xedmet sbaḥ eyix

430)[tsaqsarḍid iḍnaṭ]

Tsaqsarḍ-id iḍnaṭ

431)[idnaṭ təsnaḍ kam ay nəQim s dəfrš idnaṭ]

Idnaṭ, tesnaḍ kam ay neqqim s defr-c idnaṭ

432)[tani nət^š Qiməx bəZaf]

Tani neč qqimex bezzaf

433)[nəTa yəṬas nət^š εad raḥax layirin snuqušəx g lfasbuk]

Netta yeṭtas neč εad raḥax layirin snuquccex g lfasbuk

434)[təLiḍ tqaSəḍ aqəSer axi]

Telliḍ tqassḍ aqesser axi

435)[Ha manayən xa təYəḍ]

Ha manayen xa teyyeḍ

436)[Iməš u tqəSərḍ iš s bəSif axš at şəbhət tətsəḍ]

Imec u tqesserḍ ic s bessif axc ad tşebḥeḍ tetsəḍ]

Askal 04

437)[zrix yil tiwəsarin təGənt]

Zrix yil tiwesarin teggent

438)[tsəlǰid uKid nawi tqadumt]

Tselǰ-iyi-d ukkid nawi tqadumt

439)[nraḥ l wəmšan nbəḤət nbəḤət]

Nraḥ l wemcan nbeḥḥet nbeḥḥet

440)[uKid nawitd uKid nəslaxsit]

Ukkid naw-it-d ukkid neslaxs-it

441)[S gi tməDit ad tili təxsa al şbaḥ]

S gi tmeddit ad tilli texsa al şbaḥ

442)[uKid nəfrəyt nəYit g təškart]

Ukkid nefrey-t neyy-it g teckart

443)[nsərsəxt i ymuda]

Nsersex-t i ymuda

444)[suFuyən waman nuyahli]

Suffuyen waman n u yahli

445)[uKid nawid ifatən yəbdan n zman]

Ukkid nawi-d ifaten yebdan n zman

446) uKid nəDiten uKid nTəg^w amu al dis nTəg]

Ukkid neddi-ten ukid ntteg amu al dis ntteg

447)[Am ugəRəs n wəyrum]

Am ugerres n weyrum

448)[uKid lhənt xədmənt dis]

Ukkid lhent xedment dis

449)[uKid Yint amu təTəf u təḥiyiṣ]

Ukkid yyint amu tettef u tethi ic

450) [g fa nTəg dis ayrum]

G fa ntteg dis ayrum

451)[nTəg taqbušt nTəg dis ašəFay mi xa nəSənd]

Ntteg taqbuct, ntteg dis aceffay mi xa nessend

452)[nTəg taqəsrit nTət dis waxt ibawən]

Ntteg taqesrit nttet dis waxt ibawen

453)[manayən taqəsrit]

Manayen taqesrit?

454)[Ha tažra n tlaxt]

Tajra n tlaxt

455)[Qarənas taqəsrit]

Qqaren-as taqesrit

456)[tən tlaxt Qarənas taqəsrit tən n Luḥ Qarənas tažra]

Ten tlaxt qqaren-as taqesrit ten n lluh qqaren-as tajra

457)[Aya uKid lwaxtu n ibawən nTət dis ut^su d ibawən]

Aya ukkid lwaxt-u n ibawen nttet dis učcu d ibawen

458)[təḥa d imiziḍən]

Tetḥa d imiziḍen

459)[təsMa ḡil nibawən taqəsrit ḡil ibawən]

Tesmma ḡil n ibawen, taqesrit ḡil ibawen

460)[zid manayən txədməm]

Zid manayen txedmem

461)[manayən txədməm tiqubaš..]

Manayen txedmem tiqubac...

462)[Niyaš tiy n yušəFay]

Nniy-ac tiy n uceffay

Askal05

463)[yəNayam a tata mi təGəmt ləafyət]

yenna-yam a tata,mi ləafyet.

464)[isyarən manis Tawim isyarən]

Isyaren, manis d-tawim isyaren

465)[ntawid sgiyzar]

Ntawi-d seg iyzar

466)[azinbay nuba lqarnif tiradwin]

Azinbay nuba lqarnif tiradwin

467)[uKid nsay isyarən isyarən n uzinbay ywaerabən]

Ukkid nsay isyaren, isyaren n uzibay yer waeraben

468)[nTəg læafyət nTəg aməšli d umənsi]

Ntteg læafyət ntteg amecli d umensi

469)[g aS aməšli g taqbušt]

G ass amecli g taqbuct

470)[ayrum nsənwat g ufa]

Ayrum nsenwa-t g ufa

471)[g ufa n tlaxt]

G ufa n tlaxt

472)[tsəMa txədməm fa taqbušt]

Tsemma txedmem fa, taqbuct

473)[La taqbušt yil lyušəFay]

Lla taqbuct yil l uceffay

474)[šəkmim təGəm luybar i yisyarən n læafyət]

Cekmim teggem luybar i yisyaren n læafyət?

475)[Luybar təGəmT]

Luybar teggemt-t

Askal06

476)[manayən tuy şəkmim txədməm s tlaxt a bašir]

Manayen tuy cekmim txedmem s tlaxt a Bacir

477)[manayən təsnəđ x tməsla]

Manayen tesneđ x tmesla

478)[Tuy xədmən zis ifatən]

Tuy xedmen zis ifaten

479)[manayən ifatən]

Manayen ifaten?

480)[nəšni fa d wən is sənwayən ayrum]

Necni fa d wen l s senwayen ayrum

481)[Qarənas fa s tmaziyt d ləmd^zamər txubay]

Qqaren-as fa s tmaiyt d lemğamer txubay

482)[txabit təsnəđ txabit dis təGən uDi zman]

Txabit tesneđ txabit dis teggen uddi zman

483)[d wən təqlilin n waman]

D wen teqlilin n waman

484)[zid manayən tani]

Zid, manayen tani

485)[AqəLal ntəz dis]

Aqellal ntež dis

486)[d uqəLal ntəz dis šyah]

D uqellal ntež dis cyah

487)[təzriḍ šək mašəg txadmən a bašir]

Tezriḍ cek maceg t-xadmen a Bacir

488)[wah təGənt am wəyrum]

Wah teggen-t am uyrum

489)[manis təTawind manta amšan zis Tawind]

Manis tettawin-d manta amcan zis ttawin-d

490)[Tawind səg ueaza n at ḥmida]

Ttawin-d seg ueaza n at ḥmida

491)[aKid Dint slaxsənt]

Akkid dđin-t slaxsen-t

492)[uKid Gənas isəmsal]

Ukkid ggen-as isemsal

493) [Isəmsal wələəd]

Isemsal weləəd

494) [Isəmsal ay d mi ad yənwu g ləafyət]

Isemsal ay d mi ad yenwu g ləafyət

495) [ad ihəRəs nəawəd təGənt]

Ad iherres nəawəd teggənt

496)[matalan am ləMara]

Matalan am ləmmara]

497) [tuy šəkmim tsənwəmt g ləafyət inəy u tsənwim iš]

Tuy cekmim tsenwem-t g ləafyət iney u tsenwim ic]

498)[wah sənwənt wah mani gæ Gan amu ləmjamər d təqlilin]

Wah senwen-t, wah mani gæ ggan amu lemžamer d teqlilin

499) [kuLəš sərsənt g tmurt]

Kullec sersen-t g tmurt

500)[Tawind isyaren ad nəxsən isyarən šaelən zalamit]

Ttawin-d isyaren ad nexsen isyaren caelen zalamit

501) [ad bdan tənwan din]

Ad bdan tenwan din

502)[šəkmim təGəmtən g lkušət n tlaxt]

Cekmim teggem-ten g lkucet n tlaxt

503)[walu g tmurt]

Walu g tmurt

504)[bəZaf tyawsiwin]

Bezzaf tyawsiwin

505)[šəkmim təGəm luybar i læfyət]

Cekmim teggem luybar i læfyet?

506)[ħma aTəsənwəm lqəš n tlaxt inəy walu]

ħma ad tesenwem lqec n tlaxt iney walu

507) [ard^žu matalan ay d wu lqəš txədməð s tlaxt n wəmsal]

Arğu matalan ay d wu lqec txedmeð s tlaxt n umsal

508)[yax taftən g tmurt]

Yax taf-ten g tmurt

509)[aKid twid isyarən lqarnif tiziwin tirədwin]

Akkid twið-d isyaren, lqarnif tiziwin tiredwin

510) [təD^žtən tšaeləð zalamit]

Teğğ-ten tcaeleð zalamit

511) [aKid mani Yin]

Akkid mani yyin

512)[wən inəd^žħən yənd^žaħ səbeadənt]

Wen ineğħen yenğah sebeden-t

513)[wən yəbdan aTharst tikəlt niðən i lbayaž niðən]

Wen yebdan ad thars-t tikelt niđen I l bayaj-nniđen

Lhijra n 58

514)[Niyaš a sidi ta g tmanyawxamsin]

Nniy-ac a sidi ta, g tmanyawxansin

515)[nəšnín nəsyad nəšnín iqazuzən nəsyad]

Necnin nesýad, necnin iqazuzen nesýad

516)[bəLi g tmanyawxamsin tɾwɫəm I tanut]

belli g tmanyaw xamsin tɾawlem I tanut.

517)[tanut]

Tanut!!

518)[inəy mani tɾawɫəm]

Iney mani tɾawlem?

519)[ha manəš]

Ha manec!!

520)[tɾawɫəm I tanut]

Tɾawlem I tanut

521)[tanut g lhəžrat]

Tanut?! Ahh g lhejrat

522)[ad ašəmlax lhažrat]

Ad acemlax lhajrat

523)[manəš ag təṭṭa a sidi ta]

Manec ag tətṭa a sidi ta?

524)[manəš ag təṭṭa gae tiKəlt taməzwarut]

Manec ag tətṭa, gae tikkelt tamezwarut

525)[manəš ay təṭṭa tuyitən sən msəfraḡən]

Manec aytətṭa, tuyiten sen msefraḡen

526)[tuyitən Nuḡən inəḡ manəš]

Tuyiten nnuḡen, iney manec ?

527)[aMunuy]

Ammunuy

528)[usiNəd da Nanasən ha manəš ha manəš]

Usinned da nnan-asen ha manec ha manec

529)[wəRay inən dyusiNəd]

Werray inen d-usinned

530)[Nanasən ha wəDi manayən amu]

Nnan-asen ha weddi manayen amu

531)[wəRayən inu das yəNan a sidi ta]

Werrayen inu d as yennan a sidi ta

532)[ay d at wəḍraḗ id^žən səg lbyad qqrənas nur albašir səg lbyad]

Ay d at waḍraḗ, iğen seg lbyad, qqaren-as nur al bacir, seg lbyad

533)[yəNayasən manayən amu]

yenna-yasen manayen amu

534)[nəšnin nriZa ha maneš ha manəš

necnin nrizza, ha manec ha manec

535)[šəkmim təGəm lfiraq]

Cekmim teggem lfiraq

536)[iywa raḥən raḥən]

iywa raḥen, raḥen

537)[umtawiniš]

U mtawin ic

538)[aywa Nan manəš ag xa Nəy]

Aywa nnan manec ag xa nney

539)[nəšnin aNəhwa ad as Nəy ləamaliYət]

Necnin ad nehwa ad as nney ləamaliyyet

540)[aywa nəLa nəQim idʒən yiḍ aludən dusiNəd]

Away nella neqqim iḡen yiḍ, al uden d usinned

541)[wəRayən inu dyusiNəd]

Werrayen inu d yusined?

542)[at wəḍṛar at wəḍṛar lmužahdin]

At weḍṛar, at weḍṛar, lmujahidin

543)[usiNəd aKidsən wu]

Usined akkid-sen wu

544)[wu sæg lbayad ay d nəTa nəTa ay d šaf]

Wu seg lbayad, ay d netta, netta ay d ccaf

545)[yfərktən lbaed yəd^žitən giyzər glyabət yfərqtən yəd^žitən]

Yferk-ten, lbaed yeğ-iten g iyzer, g lyabet, yferq-ten yeğ-iten

546)[da yəSitf lyaši yfərqtən həd yiwi sən həd yiwi tlata rəbea]

Da, yesitf lyaci, yferq-ten, həd yiwi sen həd yiwi tlata , rebea

547)[aya nəTa irah]

Aya netta irah

548)[irah gid^žən lhuš]

Irah g iğen lhuc

549)[yəLa bæda mi tutfəḍ g lbab]

Yella bæda mi tutfəḍ, g lbab

550)[mi tutfəḍ g lbab]

Mi tuftəḍ g lbab

551)[yəLa din zQaq amu]

Yella din zqqaq amu

552)[tuyit l̥uʃ da ɛla yfus]

Tuy-it l̥uc da , ɛla yfus

553)[tuyit din l̥uʃ ɣi Lan bəɛant]

Tuy-it din l̥uc ɣi llan beɛan-t

554)[aywa yuSəd]

Away yuss-d

555)[yərzəm taflut yəQim Yu lkursi]

Yerzəm taflut, yeqqim yyu lkursi

556)[yəndaḥ amu taflut]

Yendaḥ amu, taflut

557)[aywa manəš ag nəYu]

Aywa manec ag neyyu

558)[Yin x tlalt n waS ad utən]

Yyin x Tlata n wass ad uten

559)[wəRayən əla wtən a sidi ta]

Werrayen əla wten a sidi ta?

560)[ad wtən irumiyən inəy manəš]

Ad wten irumiyen,iney manec ?

561)[xa dəwtən irumiyən inəy manəš]

Xa ad wten irumiyen iney manec?

562)[ha manəš]

ha manec!

563) [iywa wən yak d šafnsən]

Iywa wen yak ay d ccəf-nən

564)[irəḥ ɣərs yid^zən d aqərdal]

irəḥ ɣer-s yiğen d aqerdal

565)[yəNayas awəDi manayən amu]

yenna-yas, aweddi manayen amu?

566)[manayən xa dax təYəm Lan ləbzuz tisədnan]

manayen xa dax teyyem, llan lebzuz, tisednan

567)[mada x təGəm]

mada x teggem

568)[ھاšaš ikfar xas]

ħca-c ikfar xa-s

569)[wən yəkfar sas]

wen yekfar xa-s

570)[aywa yəQim]

aywa yeqqim

571)[lihən Gurən Ʒəs lyaši]

lihen gguren Ʒer-s lyaçi

572)[aya wəLi ša yiğən tuyit Qarənas laħbib uməaMar]

aya welli car yiğen, tuy-it ,qqaren-as Laħbib uməammar

573) [yuMas n ħamza d inən]

yummas n Ĥamza d inen...

574)[tuyit nəTa d yids gi landušin]

Tuyi-t netta d yid-s gi landucin

575)[aywa irah ɣərs yuTəf yufit ilih yəTəQal dis]

Aywa irah ɣer-s, yuttef yuf-it, ilih yetteqqal dis

576)[ysəLəm xas yəNayas təsenɖid]

Ysellem xa-s yenna-yas: tesenɖ-id?

577)[yəNayas walu ušsinyiš]

Yenna-yas: walu, u c-siny ic

578)[yeNayas maYəm nət^š snaxš]

Yenna-yas: mayyem neč snax-c

579)[yəNayas šək ha manəš daš Qarən ha mani daytuɣ]

Yenna-yas: cek hamanec d ac-qqaren, ha mani d ay tuɣ

580)[tuyanəx gi landušin nət^š didəš ha manəš hamanəš]

Tuy-anex gi landucin, neč d yid-c, ha manec, ha manec

581)[iəawd isəLəm xs]

Iəawd isellam xa-s

582)[yəNayas ul T^šit uT^šit wala walu]

Yennayas: ul ččit u ččit, wala walu

583)[Liy Guray Liy Țuṛaṛay aKidsən lkartət]

Liy gguray lliy Țtuṛaṛay akkid-sen lkartet

584)[nət^š d læaskər ruḥ Fəy bara]

Neč d læasker, ruḥ ffey bara

585)[Liy snay manšəg təGən i ləḥdidnsən]

Liy nsay manceg teggen i leḥdid-nsen

586)[Lix snax kuLəš]

Llix snax kullec

587)[ušid tlata səg at wəḍṛar]

Uc-id tlata seg at weḍṛar

588)[yəNayas iLin u təGdəniš ad iLin mṛan]

Yennyas: illin u teggden ic, ad illin mṛan

589)[ušid akidi ʀaḥən læəškər ad aš tənsufyaḡ ɣil yalah]

Uc-id akid-i ʀaḥen, læeşker ad ac-ten-sufyaḡ, ɣil yalah

590)[yəNayas walu]

Yenna-yas walu

591)[ɣil ad itətfəḡ læəškər]

ɣil ad it-tfeḡ læeşkar

592)[aywa yəNayas bqa ela xir yusd yəFay]

Aywa yenna-yas bqa ela xir, yus-d yeffay

593)[hawLiš aṭbib d sən usind utfən aKid lɓab]

Hawlic aṭbib d sen, usind utfen akkid lɓab

594)[lyaši ibalæ laḥwaš utfən]

Lyaçi ibalæ laḥwac utfen

595)[imala wən yəFəy yəmlaqa nəTa d unwəṭbib d sən læəşkar]

Imala wen yeffey yemlaqa netta d un-weṭbib d sen n læeşkar

596)[yəNayas unwəṭbib mani ıraḥ lyaši]

Yennayas un-weṭbib: mani ıraḥ lyaçi ?

597)[yudu yšək]

Yudu ycek

598)[aṭbibu d sən n miDən d irumyən inəy d lmuğahdin]

aṭbib-u d sen n midden d irumyen iney d lmuğahidin?

599)[d irumyən]

d irumyen

600) [yəNayas walu Lan dzalan læşar]

Yenna-yas walu, llan ad ttzalan læşar

601)[d nəTa yi yəsarkəs-t u dən izru kda]

d netta yi yesarkes-t, u den izru kda...

602)[aywa yədwəl yədwəl l lḥušnsən]

aywa yedwel, yedwel l lḥuc-nsen

603)[tlatayən Qimən gun rəḥbat g læžmaəət]

tlatayen qqimen g un-reḥbat g lejmaəet

604) [iywa yəNayasən yidžən zisən rəa kit ad fXən]

iywa yenna-yasen yiġen zi-sen rġa kit ad fyġen

605)[ad fyġ ad dawlaj al yimi n lbab]

ad fyġ ad dawlaj al yimi n lbab

606)[xa d yəFəy ġil ad yəQəl ukan]

xa ad yeffey ġil ad yeqqel ukan

607) [wəLiš nəTa yəLa din yəzəm taflut yəndaḥ amu]

Wellic netta yella ġil din yerzəm taflut yendaḥ amu

608) [yəTəQəl layna ad yazd ḥad səg ləəṣkar]

Yetteqqel layna ad yas-d ḥad seg ləeskar

609)[ġil nəTa yəsxarbaš laemart təSiwl]

ġil netta yesxarbac, laemart tesiwl

610)[fi bali nəTa tuyit yəTas]

fi bali netta tuy-it yettas

611)[inəy manayən ynaxlæ inəy manayən]

iney manayen ynaxlæ iney manayen

612)[eY amu təFay tarædət tutu lhiḍ]

eyyu amu teffay tareedet tutu lhiḍ

613)[win yədwəl yədwəl | rfaqtNəs]

win yedwel, yedwel | rfaqt-nnes

614)[yəNa-yas manayən ayu]

yenna-yas manayen ayu ?

615)[yəNayas awəDi Taqərtast nnəy]

yenna-yas aweddi ay d taqertast-nney

616)[n fransa maḥsub]

n fransa maḥsub

617) [ya wəDi yəNyas wəṭbib manayən titqarḍ]

ya weddi yenna-yas weṭbib manayen titqarḍ

618)[yəNyas y qəl manis xa təkəḍ]

Yenna-yas y qel manis xa tekkeḍ

619)[lihən yudu din u yəFiy ula d ḥad]

lihen yudu din u yeffiy ula d ḥad

620)[hwan akit tišt n Zunqət]

hwan akit tict n zzunqet

621) [hwan usind řəwlən]

hwan usin-d rewlen

622)[id^žən yəLa şduḥ yəTəQəl g tmədlin]

iğen yella g sduḥ, yetteqqel g tmedlin

623)[yəTəQəl g tlalta yutu id^žən yəblisat]

yetteqqel g tlata yutu iğen yeblisa-t

624)[d unsən aṭbib d wən niḍən rəwlən raḥən]

d un-sen aṭbib d wen-nniḍen řewlen řaḥen

625) [yəQim yudu aywa kuLəš ibaləε]

yeqqim yudu, aywa kullec ibaleε

626) [id^žən səg unwən nəblisa]

iğen seg un-wen neblisa

627) [inəkḁas timdžət]

inekḁ-as timdjet

628) [yiwitd gufusNəs]

Yiw-it-d g ufus-nnes

629) [nət̃^s Liy ɛaqlay Liy Təqlay]

neč lliy ɛaqlay lliy tteqlay

630) [yiwitd yəNayas i yiqərdalən]

Yiw-it-d yenna-yasen i yiqerdalen

631) [ha yid̃^ən Lan wtənt Şuḁant]

ha yiğen llan wten-t şşuḁan-t

632) [yəNayas yid̃^ən d aqərdal]

Yenna-yas yiğen d aqerdal

633) [xli dar babak hay təmdžət maYəm d as tnəkḁt]

xli dar baba-k, hay temdjjet mayyem d as-tnekḁ-t

634) [a yəNayas ruḁ šnəft tət̃^st]

a yenna-yas ruḁ cnef-t, tečč-t

635) [manayən]

manayen.....

636) [ha wən irahən | wən yutən]

ha wen irahen | wen yuten

637) [yusd manayən]

yused, manayen?

638) [yəNayas ya wəDi yəNayas walah ay da təqiməm]

Yenna-yas , ya weddi ,yenna-yasen walah ay da teqimem

639) [wəlah ay da təqimə ya fransa ay tutəf u təd^zu həd]

Welah ay da teqimem, ya fransa ad tutef u teğu həd

640) [aTəkər duNit yalah]

Ad tekker dunnit, ya alah

641) [nəKər nisi giḍ wən yəFyən yəFəy]

Ha nekker nisi g iḍ wen yeffyen yeffey

642) [rahən Qimən da ša n qrad]

Raḥen qqimen da cra n qrad

643) [ḥad irah̄ sya ḥad irah̄ sya]

ḥad irah̄ sya ḥad irah̄ sya

644) [Qimən da ša n qrad ha tləBatən-asən]

qqimen da cra n qrad ha tlebbaten-asen

645) [a wəDi kəšfəntən]

a weddi kecfen-ten

646) [s wazfəl]

s wazfel

647) [ha manayən a sidi ta tsawdəntən]

ha manayen a sidi ta , tsawden-ten?

648) [a waLah dəgdəntən]

A walah degdgen-ten

649) [Liy mal̄yaš gaε aš mlaȳ kuLəš]

Liy mal̄y-ac gaε ac-mlaȳ kullec

650) [aya nrah̄]

aya nraḥ

651) [aywa nəšnin təzriḍ tit n εaDu]

aywa necnin, tezriḍ tit n εaddu

652) [tuḡany nraḥ guNḥuš aman yak ay Nəḡ]

tuḡany nraḥ g un-lḥuc, aman,, yak ay nnay

653) [nəṯ^s tuḡiyi g fransa]

neč tuḡ-iyi g fransa

654) [usiyḍ Liḡ g εašrayam səḡ udən usiyḍ]

usiyḍ-d, lliḡ g εacr ayam, səḡ uden usiyḍ-d

655)[aywa nəQim ḡri εaMi d adəryal]

aywa neqqim, ḡri εammi d aderyal

656) [gaε d adəryal bəšaḥ d aqərdal]

gaε d aderyal bešaḥ d aqerdal

657) [a wəDi yəNayid a ṭahar]

a weddi yenna-yid a Ṭahar

658) [yalah aNaḥ aNatəf nət^š Liḡ d adəryal]

yalah ad naḥ ad natef, neč lliḡ d aderyal

659) [balak u di təGən ula d šra]

balak u di teggen ula d cra

660)[aywa Niḡas a əMi yalah]

aywa nniḡ-as a əemmi yalah

661) [yalah aNaḥ ha nUSD drab drab]

yalah ad nraḥ, ha nus-d, drab drab...

662) [s waDu wəḍraḡ baəda gtit n əaDu nUSD]

s waddu wəḍraḡ baəda, g tit n əaddu nus-d

663) [nəxlaḍ da ifat ləaṣər]

nexlaḍ da ifat ləaṣər

664) [ḡi nərgab aKid ir aždidi]

ḡi nergab akkid ir ajdid

665) [aya təqlay g tlata id^žən ḡrəs lkabus id^žən ḡrəs lmitrayat id^žən ḡrəs]

aya teqlay g tlata, iğen ƣr-s lkabus, iğen ƣr-s lmitrayat, iğen ƣr-s...

666) [ƣil nət^s rəgbay amu]

ƣil neč regbay amu

667) [al di təqlən usind qədəən iƣzar]

al di teqlen, usin-d qedeen iƣzer

668) [usind din twali ir aždıd]

Usin-d din twali ir ajdid

669) [twali unDukar duntəzdayt təLa din]

twali un-ddukar, d un-tezdayt tella din

670) [aywa nəšnın nəhwa]

aywah necnin nehwa

671) [ilih udəryal əMi Lah irahmah]

ilih uderyal emmi llah irahmah

672) [ilih ižəbad di s təyrit al di yəQar arwah dwəl]

ilih ijebad di s teyrit, al di yeqqar arwah dwel

673) [a Niyas ha štəd xlas]

a nniy-as ha cted xlas

674) [iḏən yəžnu da idʒən yəžnu da]

iğen yejnu da, iğen yejnu da

675) [nəšnín yak xa nəhwa amu aKid wəbrid]

necnin yak xa nehwa amu akkid webrid

676) [d ufisyan ɣrəs lkabus yəxzən ibaəd layurin]

d ufisyan ɣr-s lkabus, yexzen ibaəd layurin

677) [ɣi nəxləḏ imunəbra diNəɣ]

ɣi nexləḏ imunebra di-nney

678) [ilih əMi ižbad yəNayid arwaḥ]

ilih əemmi ijbad yenna-yid arwaḥ

679) [Niyas a wəDi yudu şayi]

nniy-as a weddi yudu şayi

680) [yusd ufəsyān iwaədid nət^š abaəda]

Yus-d ufesyan iwaəd-id neč abaəda

681) [yəNayid manayən ɣərš yəLan]

Yenna-yid manayen ɣer-c yellan

682) [Niɣas u ɣri ula d šra ɣri ɣi nəkwat]

nniɣ-as u ɣri ula d cra, ɣri ɣi nekWat

683) [ɣi nəkwat şaħa mani Li traħəm]

ɣi nekWat, şaħa mani lli traħəm

684) [yəNayid mani kumtuɣ]

Yenna-yid mani kum-tuɣ

685)[Niɣas tuɣaNəɣ ɣi da]

Nniɣ-as tuɣ-anney ɣi da

686) [nəLa nəLuɣ aya nusd nutəf]

Nella nelluɣ, aya nus-d nutef

687) [yəNayid tutfəɖ yəNayid ɣərš ɰhar]

Yenna-yid tutfəɖ, yenna-yid ɣer-c ɰhar

688) [Liɣ uɖiy diš nət^s]

Lliy uđiy d-ic neč

689) [yəNayid mani kumtuɣ]

Yenna-yid mani kum-tuɣ

690) Niɣas tuɣaNəɣ ɣi da]

Nniɣ-as tuɣ-anney ɣi da

691) [yəNayid ɣərš zhar Liɣ udiy diš nət^š]

Yenna-yid ɣer-c zhar lliy udiy d-ic neč

692) [bəŞaḥ ruḥ ad dəwləḍ ha tan iməš diš yuḍa larmi]

Beşşah ruḥ ad dewləḍ, ha tan imec di-c yuḍa larmi

693) [ay d inən iraxfən]

Ay d inen iraxfen

694) [yəNayid ruḥ ad dəwləḍ]

Yenna-yid ruḥ ad dewləḍ

695) [xuš tətʃən larmi aš dəgdən]

xuc t-tʃen larmi ac-degdən

696) [nət̤^s xa usiyd ad dəwləy]

neč xa usiy-d ad dewlay

697) [Yu amu yžəbdəḍ lbakiyt n duxan]

yYu amu yjebdeḍ lbakiyt n duxan

698) [nət̤^s yilay xa dityuš]

neč yilay xa d-it-yuc

699) [Niyas nət̤^s u kəMiyiš]

nniy as neč u kemmiy ic

700) [xatini u kəMiy iš]

xatini, u kemmiyic

701) [yəNayid La uLiš xa aštuşay]

Yenna-yid lla ullic xa ac-tucaḡ

702) [iftəšt izbəd stilu ilih yəTari]

Iftec-t, ijbed stilu, ilih yettari

703) [yuri yəNayid brizidan təsnṭ]

yuri, yenna-yid brizidan tesnḍ-t

704) [Niyas u täsinyiš]

nny-*as* u tesiny ic

705) [nət^š yi sərksayt Niyas u tsinyiš]

neč yi serksay-t, nny-*as* u tsiny ic

706) [yəNayid i lyaši]

Yenna-yid i lya*ci*

707) [yəYu yəmta Lan yəLa brizidan yəLa rfaqtNəs]

yeyyu yemta llan , yella brizidan, yella rfaqt-nnes

708) [ad dasind ad datfən ad d yətəf wəyram]

ad d asin-d, ad d-atfen , ad d yetef weyram

709) [aywa yušitd yuri ayu aywa usiyd Yiyt g ld^žib]

aywa yuc-it-d, yuri ayu, aywa usiy-d, yyiy-t g lğib

710) [yəNayid ay šək manəš manayən Niyas a wəDi]

Yenna-yid ay cek manec manayen, nny-*as* a weddi.....

711) [yəNyid at wəḍraḍ təsnəḍtən]

Yenna-yid at weḍrar tesneḍ-ten

712) [Niyas u tənsinəyiš]

nniy-as u ten-siney ic

713) [yəNayid manəš u tənsinəḍiš]

Yenna-yid manec u ten-sineḍ ic?

714)[Niyas nəč tuyi g gransa]

Nniy as nəč tuyi g fransa

715) [Liy usiyd usiyd g əaşrayam]

Lliy usiy-d, usiy-d g əacra ayam

716) [yəNayid mani tusiḍd]

Yenna-yid mani tusiḍ-d

717) [Niyas usiyd rifurm]

Nniy as usiy-d rifurm

718) [žədbayas lkayt]

Jebday-as lkayət

719) [yəyrit ilih yəQar dis]

Yeyr-it, ilih yeqqar dis

720) [yəNayid axaš tu ušit I həd la yəsnən iqərdalən]

Yenna-yid ax-ac tu, uc-it I həd, la yesnen iqerdalen

721) [usiyd lqiy tarbaet lyaši]

Usiy-d, lqiy tarbaet, lyaçi

722) [yusd xa d yatəf ad yəSuFəy rabitayma]

Yus-d xa ad yatef, ad yessuffey rabitayma

723) [ak nəTatəf giđ uKid nəFəy]

ak nettatef g iđ, ukkid nisi neffay

724) [Niyas i yid^žən baeda]

nny-as i yižen baeda

725) [I wən daš Niγ irah i wən yufu gi landušin]

i wen dac nny irah i wen yufu gi landucin

726) [lqiyt Niyas hatan]

Lqiy-t nny-as hatan

727) [ilih yəQar]

Ilih yeqqar

728) [yəNyid wəRayən daš yušan tu]

Yenna-yid werrayen d ac yucen tu

729) [Niyas yušitd]

Nniy as yuc-it-d

730) [yəNayid]

Yenna-yid ...

731) [Yit g ld^žibNəs]

Yy-it g lğib-nnes

732) [nraḥ nəmfarkat]

Nraḥ nemfarkat

733) [nəmfarkat nutəf]

Nemfarkat nutef

734) [yutəf lyaši yisi tiyni d smid batata]

Yutef lyaci yisi tiyni, d smid, batata

735) [al ayəTša irah]

Al ayečča irah

736) yufu sən səg ikbar žmaea]

Yufu sen seg ikbar jmaea

737)[a wəDi yəNayas a sidi ha manəš ha manəš]

A weddi yenna-yas a sidi ha manec ha manec

738) [yəNayas hatan hažd manayən yəNa yiğən]

Yenna-yas hatan hajed manayen yenna yiğen

739) [iməš utfən sən inəy tlata səg ukbar žmaea]

Imec utfen sen iney tlata seg ukbar jmaea

740) [ad d yazd wəyram ad d yatəf]

Ad d yas-d uyram ad d yatef

741) [yəNayas yidžən wəLah yil ad d yatəf wəyram]

Yenna-yas yiğen: wellah yil ad d yatef uyram

742) [ad d mtaḡ ḡil ad d yatəf]

Ad d mtaḡ ḡil ad d yatef

743) [iɛad wən Niḡən yəNayas]

Iɛad wen-nniḡen yenna-yas

744) [tani nət^š ad d atfaḡ ad d mtaḡ ləbḡar]

Tani neč ad d atfaḡ, ad d mtaḡ lebḡar

745) [ḡxəs id^žən]

ḡxes iḡen

746) [irah^ḡ id^žən wu tuḡitən amu bɛid]

Irah^ḡ iḡen, wu tuḡ-iten amu bɛid

747) [irah^ḡ yufit]

Irah^ḡ yuf-it

748) [yəNayas ha manəš ha manəš]

Yenna-yas ha manec ha manec

749) [yufu din id^žən tanik səḡ ukbar žmaɛa]

Yufu din iḡen tanik seg ukbar jmaɛa

750) [yəNayas yudu aNraḥ]

Yenna-yas yudu ad nraḥ

751) [yəNayas a məlmi]

Yenna-yas a melmi

752) [lyaši tuyit amu sya]

Lyaci tuy-it amu , sya

753) [yəKər iraḥ yuZəl idur]

Yekker iraḥ yuzzel idur

754) [yəNyas ayəT^ša lkul aNatəf]

Yenna-yas ayečča lkul ad natəf

755) [ad yatəf wəyram ha manəš ha manəš]

Ad yatef uyarem ha manec ha manec

756) [usənd utffən]

Usen-d utfen

757) [mlayamən nUSD nutəf]

Mlayamen nus-d nutef

758) [ʏi nəxləḍ giʏzər ʏəNa idʒən n uqabʔan]

ʏi nexləḍ giʏzer, ʏenna iḡen n uqabʔan

759) [mani Lank bar žmaεa]

mani llan kbar jmaεa

760) [ʏəNayas iḡən ha štəd]

ʏenna-ʏas iḡen ha ctəd

761) [iεawəd wəNiḍən ha štəd]

iεawəd wen-nniḍen ha ctəd

762) [iεawəd iḡarək x wən Niḍən əʏas da lmitrayat]

iεawəd iḡarrek x wen-nniḍen eyya-s da lmitrayat

763) [ʏəNayas ašnyʏ]

ʏenna-ʏas ac-nyʏ

764) [ʏəNayas əNəʏ ay d rəBi xad ʏənyən]

ʏenna-ʏas enney, ay d rebbi xa d ʏenyən

765) [uliš d šək əNəʏ]

ullic d cek, enney

766) [nəQim sitifənaNəy]

neqqim, sitfen-anney

767) [kəm ag təqiməm a sidi ta]

Kem ag teqimem a sidi ta?

768) [kəm ag təqiməm n əam gi wəḍrər]

Kem a-gteqimem n əam gi weḍrər?

769) [kəm ag təqiməm n əam u dutfəm ar wəyram]

Kem a-gteqimem n əam u d utfem ar uyram?

770)[yəLa wi ag qimən yur yəLa ag qimən əəşrin yum]

Yella wi a-gqimen yur, yella wi a-gqimen əacsin yum

771) [Liy Maləyaš]

Liy mmaley-ac

772) [yəNayaš raḥət aTraḥəm xa tmasa tfuyt]

Yenna-yac raḥet ad traḥem xa tmasa tfuyt

773) [yil awəSar ag tfən aqərdal]

yil awessar a-gtfen, aqerdal

774) [Nanas ad d yatəf tqərdalt ad d tatəf šəkmim a šabab]

nnan as ad d-yatef, tqerdalt ad d tatef, cekmim a cabab...

775) [ha wəDi tuyit tɛuGən fransa tɛuGən]

ha weddi tuyit tɛuggen, fransa tɛuggen

776)[yudu wən tətəf iwəSarən d šabab fɣən]

yudu wen tettef iwessaren, d cabab fygen

777)[ha d ili raḥən ɣ wəḍrar]

ha ad illi raḥen ɣer weḍrar

778) [aya Niyaš usand utfən]

aya nniy-ac usan-d utfen

779) [ug tuy amu yəNayaš ruḥt amu]

ug tuy amu, yenn-yac ruḥt amu

780) [ug tuy sya Nanas ruḥt sya]

ug tuy sya, nnan as ruḥt sya

781) [ruḥt atan xas sya idur ḥad]

ruḥt, atan xas sya idur ḥad

782) [xa dis nətsaraf]

xa dis netsaraf

783) [nraḥ ḥad yuli sya sya]

nraḥ, ḥad yuli sya , sya....

784) [ḥma u yətisišd ḥad amu]

ḥma u yetis ic d ḥad amu

785) [al udən nraḥ nəqdaε gaε nbaεəd]

al uden nraḥ neqdaε, neqdaε gaε nbaεεed

786) [ha nUSD amu ndur nraḥ]

ha nus-d amu, ndur nraḥ

787) [nəQim yumayən inəy manayən]

neqqim yumayen iney manayen

788) [aya kuLəš ad d yutəf ha nUSD nutəf]

aya kullec ad d yutef , ha nus-d nutef

789) [Yur tDunit tət gi wəḍraḥ]

yyur tella ddunit tet gi weḍraḥ

Lmujahid

790) [šək d lmuḏ^žahəd]

Cek d lmuḡahəd ?

791) [wah]

Wah

792) [šəkmim manayən da txədməm]

Cekmim manayen da txedmem da ?

793) [manayən da nxəDəm]

Manayen da nxeddem!

794) [g təwrət]

G tewret

795) [nxəDəm m kul l xir]

Nxeddem m kul l xir

796) [ad d ašmlay g tikəlt taməzwarut mašəg nTəg]

Ad d-ac-mlay g tikelt tamezwarut maceg ntteg

797) [yəLa idʒən ɣrəs latiras amu layirin]

Yella iğen ɣr-s latiraş, amu layurin

798) [itəQəl da g lkarṭi]

Iteqqel da g lkarṭi

799) [ixəsək yəLa ɣil yəṭsabaḥ din daymən]

Ixesek yella din ɣil yetsabaḥ din daymen

800) [ɣil tənqart tfuyt yəLa din yəṭəsəs al tmasa tfuyt]

ɣil tenqart tfuyt yella din yetəsases al tmasa tfuyt

801) [manəš ag yəTəg]

manec ay yetteg

802) [yəTəQəl ha kəm ag yefɣən n ləaskar waḥəd waḥəd]

yetteqqel ha kem ay yefɣyen n ləaskar, waḥəd waḥəd...

803) [uKid asind hwan]

ukkid asin-d hwan

804) [aytəQəl yəḥsəbtən]

ayteqqel , yehseb-ten

805) [uKid iəSasən Lan din g ləmrah]

ukkid iəssasen, llan din g lemrah

806) [uKid yəhwa yiNi yasən]

ukkid yehwa yinni-yasen

807) [uKid yali yərs yiNiyas]

ukkid yali yer-s yinni-yas

808) [ha kem ag yəLan yəfXən]

ha kem ay yella yefɣen

809) [qəl imta yəLa ḥad g yiɣzər]

qel imta yella ḥed g yiɣzer

810) [atan iNas hwan ləskar]

atan inna-s, hwan læskar

811)[uKidyəhwa nəTa qbəlnsən]

ukkid yehwa netta qbel-nsen

812) [mta yəLa həd iNiyas ruḥ bæəd]

mta yella həd inni-yas ruḥ bæəd

813)[uKid hwan durən]

ukkid hwan duren

814)[uKid ilih iḥsab tani waḥəd waḥəd]

ukkid ilih iḥsab tani, waḥəd waḥəd..

815)[təhwa tnaš ixəSək aTatəf tnaš]

tehwa tnac, ixesek ad tatef tnac

816) [uKid yəḥsəbtən uKidyiNiyasən sayi Lan utfən]

ukkid yəḥseb-ten, ukkid yinni-yasen şayi, llan utfen

817)[mi tətḥa səTa taəDit]

mi tetḥa setta tameddit

818)[şbaḥ yərš šək təLa diš nəšta]

şbaḥ, yer-c cek, tella dic necta

819)[yrəš xa təfyəḍ xa tsufyḍ rabitayma]

yre-c xa tefyḍ, xa tsufyḍ rabitayma

820) [yrəš xa təfyəḍ xa təfyəḍ taməDit xa SəTa]

yre-c xa tefyḍ, xa tefyḍ tameddit xa ssetta

821)[xa tafəḍ iyyal xa təntəfəḍ giyzər l waDay]

xa tafəḍ iyyal, xa ten-tefəḍ g iyzer l wadday

822) [uKid tsərfəḍ uKid hwan]

ukkid tserfəḍ, ukkid hwan

823) [Lan Təqlən uLi ula šra]

llan teqlen u yelli ula d cra

824) [uKid isin x yiyyal šra yGur amu d šra yGur amu]

ukkid isin x yiyyal, cra yggur amu d cra yggur amu

825) [wən yəLa yi yəteasəs]

wen yella yi yeteases

826) [xu həGin ləəskar inəy ad d atfən]

xu heggin læaskar, iney ad d atfen

827) [nəšnin ug yəLan iyabən yəLa iyab]

necnin uy yellan iyaben yella iyab

828) [mi yəxləḍ da gi taməDa gi wəḍḗr]

mi yexleḍ da gi tamedda gi weḍḗr

829) [yəxləḍ din x Zuḡ]

yexleḍ din x zzuḡ

830) [mani xa d yəSars]

mani xa ad yessars

831) [x Zuḡ n yid]

X zzuḡ n yid

832) [uKid yəSars yəLa din ḥad]

Ukkid yessars, yella din ḥad

833) [Lan snən xa din dnazd]

Llan snen xa din ad nas-d

834) [uKid tsərsəḍ tasiḍd]

Ukkid tsersed tasiḍ-d

835) [qbal əla tənqər tfuyt tLiḍ da giyzər]

Qbal əla tenqer tfuyt, tlliḍ da g iyzər

836) [tit tahwiḍ]

Tit tahwiḍ

837) [lkarti yəLa ytəQəl dis sya]

lkarti yella yteqqel dis sya

838) [yəLa ytəQəl dis uəəSas]

Yella yteqqel dis uəessas

839) [uKid hwan uKid afənaNəy din]

Ukkid hwan şbaḥ, ukkid afen-anney din

840) [u Li ula dšra]

U yelli ula d cra

841) [imta Lan fXən la yusd ḥad]

Imta llan fygen, la yus-d ḥad

842) [yəNa yurkit Lan xa d hwan læskar]

Yenna yurkit llan xa ad hwan læskar

843) [uKid Dunit tferkət tbaEəd]

Ukkid ddunit tferket tbaeed

844) [iɣyal kul həd uKid išaRəf aɣyul laɣurin]

Iɣyal, kul həd, ukkid icarref aɣyul laɣurin

845) [həd gi wurtu amu həd is bæedit]

həd gi wurtu amu, həd is beead-it

846) [nət^š suFyəɣ rabitayma]

neč suffyey rabitayma

847) [nəFay sya x səTa n tməDit]

neffay sya x setta n tmeddit

848) [niwi rabəa n yiɣyal]

niwi rabəa n yiɣyal

849) [id^žən yisi suškər d watay]

iğen yisi sucker d watay

850) [sən isin sənt n baLi n smid]

sen isin sent n balli n smid

851) [diniḍnin isin ləmḥazəm]

D inen niḍen isin lemḥazem

852) [x Zud^ž nəLa gixəf n tməDa]

x zzuğ nella gi ixef n tmedda

853) [yəLa din id^žən wəmšan iṭarah]

yella din iğen umcan iṭarah

854) [uKid tsərsəḍ din nazd nədwəl]

ukkid tserseḍ din, nas-d, nedwel

855) [uKid nasd şbah uKid nəşbah giyzər da]

ukkid nas-d şbah, ukkid neşbah giyzer da

856) [uKid şbah nəTaf walu]

ukkid şbah nettaf walu

857) [gae ay təLa tuwrət u tifən iš qabsət n zalamit]

gae ay tella tuwret, u tifen ic qabset n zalamit

858) [sidi ta rabbitayma uKid tawiyəmt tsarsəmt]

sidi ta rabbitayma ukkid tawim-t tsarsem-t

859) [utifəmiš həd yətrad^ža dikum]

u tifem ic həd yetrağa di-kum

860) [uLiš saydyaş]

ullic syady-ac

861) [Mi tiwiyəm rabbitayma Mi tiwiyəm I taməDa]

mmi tiwiyem rabbitayma, mmi tiwiyem I tamedda

862) [utifəmiš həd yətrad^ža dikum inəy]

u tifem ic həd yetrağa di-kum iney

863) [təşruşəm uKid təzwim]

tesrusem ukkid tezwim

864) [yəLa din ug yəLa yəTəqlən]

yella din uy yella yetteqlen

865) [u daš yəšin iš imaNəs]

u dac yecin ic iman-nnes

866) [ɣrəš nəšnín wahda]

ɣr-c necnin wahda

867) [nəšnín tuyít yidʒən Qarənas maḥmud uhaku]

necnin tuy-it yiğen qqaren-as maḥmud uhaku

868) [wən daymən yəLa gixəf n tməDa]

wen daymen yella g ixef n tmedda

869) [ɣrs lægrad]

ɣr-s legrad

870) [uKid yəTəQəl uKid mi sərsən]

ukkid yetteqqel, ukkid mi sersen

871) [tfəsiyən nəšnín nəLa nədwəl la nəhwa la nusd]

tfesiyen, necnin nella nedwel, la nehwa, la nus-d

872) [nəTa yTəQəl diNəy]

netta ytteqqel di-nney

873) [yak Lan dina at wəḍrar]

yak llan dina at weḍrar

874) [uKid nasd nəšraf iyyal]

ukkid nas-d necref iyyal

875) [uKid awin itbabəNsən iyyalnsən

ukkid awin itbaben-nsen, iyyal-nsen

876) [uKid əawdən tani al ayəT^ša iniḍnin]

ukkid əawden tani al ayəčča inen niḍnin

877) [Lan uKid iəawəd irah isiwəḍ yasd]

llan ukkid iəawed irah isiweḍ yas-d

878) [tu ay tanəšta]

tu ay tanecta

879) [imənha iməzwura]

imenha imezwura

880) [tuyitən da s rəbea yitsən inəy xamsa mrasmin]

tuy-iten da s rebea yid-sen, iney xamsa, mrasmin

881) [kula yum suFuyən i yimaNsən]

kula yum suffuyen i yiman-nsen

882) [a saea yəxlaq wənhak twatfən]

a saea yexlaq unhak twatfen

883) [tfəntən Gintən g lḥabs]

tfen-ten ggin-ten g lḥabs

884) [aya tətḥa təGən rulma kula yum šək kula yum šək]

aya tetḥa teggen rulma, kula yum cek, kula yum cek

885) [al udən nəstqal]

al uden nestqal

886) [šək a sidi ta udən təbdiḍ lḫədmət akid təWar]

cek a sidi ta uden tebdid lḫedmet akid tewwar

887) [kəm ag yuyitən ɣrəš n ɛam]

kem ay yuyiten ɣr-c n ɛam?

888) [nət̪^s ad dašəmlay kəm]

neč, ad d acemlay kem

889) [Liy daqərdal]

lly d aqerdal

890) [εam xamsawxamsin]

εam xamsawxaşin

891) [kəm ag yuyitən g laεmarNəš]

kem ay yuyiten g laεmar-nnec?

892) [uLiš ḥşiy]

ullic ḥşiy

893) [ha ɣti təšt n tlatin]

ha ɣri ticet n tlatin

894) [wəRayən šiSitfən a sidi ta]

werrayen c-issitfen a sidi ta

895) [tutfəð imaNəš inəɣ yəsitəfš ḥad]

tutfəđ iman-nnec iney yesitef-c Һad

896) [Niyař řak udən tutfəđ d ImusəBal tutfəđ yimaNəř]

nniy-ac cek uden tutfəđ d Imusebbal, tutfəđ yiman-nnec

897) [inəy yəsitř řad]

iney yesitf-c Һad

898) [La ad dařəmlay asitəfinu manəř]

lla, ad d acemlay asitef-inu manec

899) [tuyəNəy gi fransa xamsawxamsin]

tuy-anney gi fransa xamsawxamsin

900) [manayən tuyiř təGəđ gi fransa]

manayen tuy-ic teggeđ gi fransa

901) [tuy nxəDəm tuy xəpMəy]

tuy nxeddem, tuy xedmmey

902) [udən Liy əad]

uden lliy əad

903) [Liy ead utifyiş g tuRət]

liy ead ul utify ic g turre

904) [xamsawxamsin aya usiyd]

xamsawxamsin aya usiy-d

905) [xamsawxamsin din gi fransa tuy nəştarək]

xamsawxamsin din gi fransa tuy nectarek

906) [tuy nTuş aləfrank aləfrank iyuyur]

tuy nttuc alefrank, alefrank iy uyur

907) [aya udən dusiyd qimay din ləam d wəzgən]

aya uden dusiy-d, qimay din ləam d uzgen

908) [əamayən din qimay udən dusiyd da]

əamayen din ay qimay, uden d usiy-d da

909) [ṭha tnəšta]

ṭha tnecta

910) [aya tmanyawxamsin tsəMa trəsmay]

Aya tmanyawxamsin tsemma tresmay

911) [qimay səg tmanyawxamsin al wuḥdusətin]

qimay seg tmanyawxamsin al wuḥdusetin

912) [wəRayən šisitfən a sidi ta]

werrayen c-issitfen a sidi ta

913) [tsiTəf šaəb lxədmət]

tsittef caeb lxedmet

914) [wəRayən bnaḍəm iš isitfən]

werrayen bnaḍem ic-isitfen

915) [manəš d as Qarən]

manec d as-qqaren?

916) [qarənas maḥmud uhaku]

Qaren-as Maḥmud uhaku

917) [sya səg uyram nəTa]

Sya seg uyram netta

918) [wah sya uKid yəSufəyš yawiš]

Wah, say , ukkid yessufey-c, yawi-c

919) [tuy šakmim tatfəm s ləkwayəṭ inəy bla ləkwayəṭ]

Tuy cekmim tatfem s lekwayeṭ, iney bla lekwayeṭ

920) [ntušas swalḍa]

Ntuc-as swalḍa!?

921) [nəkwat uKid nəkdənašt]

Nekwat ukkid nekden-ac-t

922) [hay məš Xəš tətəf fransa]

Hay mec xxec tettef fransa

923) [Mi xa tmənəəḍ yimanəš tmənəəḍ]

Mmi xa tmenəəḍ yiman-nnec, tmenəəḍ

924) [uXəš tətəfən lalkayəṭ la walu]

Uxxec tettefen la lkayeṭ la walu

925) [Niyaš nət^š Qimay al tmanyawxamsin utfəy]

Nniy-ac neč qqimey al tmanyawxaùsin, utfey

926) [Qimay aMən xatra xədmay xətra təasay]

Qqimay ammen, xatra xedmay xetra təasay

927) [udən t̄ha wuḥdusətin t̄ha da tišt n tsərkilət]

Uden t̄ha wuḥdusətin , t̄ha da tict n tserkilet

928) [yi kulši yTəg amu]

yi kulci ytteg amu .